

2012/ 2013

Leesvoorkeurenonderzoek - project mediatheek

Marian Dictus
Mirjam van de Wege
Thecla Willemse
Arjanne Zijlstra
Chareen Zinhagel

Cursus
Klas

NEDLKJO2X
DNLV1B

Inhoudsopgave

Vooraf	Blz. 2
1. Literatuuronderzoek	
1.1 M. Hermans: <i>Cultuur en Lezen – verschillen tussen allochtone en autochtone scholieren in leesgedrag en literatuuronderwijs</i>	Blz. 3,4
1.2 M. Hermans: <i>Motiverend literatuuronderwijs met eigentijdse literatuur - De receptie van multiculturele teksten door havo- en vwo-scholieren</i>	Blz. 4
1.3 M. Hermans: <i>Fictieonderwijs met boeken die van ‘levensbelang’ zijn</i>	
1.3.1 Fictieonderwijs	Blz. 5,6
1.3.2 Onderzoek naar migrantenliteratuur	Blz. 6-8
1.4 E. van Schooten: <i>Meer aandacht voor leesplezier in het literatuuronderwijs</i>	Blz. 8,9
1.5 M. de Sterck: <i>Een vaste stek? De adolescentenroman tussen Nijntje en Nabokov</i>	Blz. 9-11
1.6 Eindconclusie literatuuronderzoek.....	Blz. 11
2 Praktijkonderzoek	
2.1 Schoolprofielen	
2.1.1 Voortgezet onderwijs	Blz. 12,13
2.1.2 Middelbaar beroepsonderwijs	Blz. 13, 14
2.2 Hoofdvraag en deelvragen	Blz. 15
2.3 Opgestelde vragenlijst.....	Blz. 15-17
2.4 Verwerking enquêtegegevens	Blz. 18-23
2.5 Eindconclusie praktijkonderzoek	
2.5.1 Deelvraag 1 – Wat is het verschil qua leesvoorkeuren tussen jongens en meisjes?	Blz. 24,25
2.5.2 Deelvraag 2 – Wat is het verschil in genres bij de verschillende niveaus en sekse?	Blz. 25,26
2.5.3 Deelvraag 3 - In hoeverre zijn uiterlijke criteria bepalend bij het uitkiezen van een leesboek?	Blz. 26-28
2.5.4 Hoofdvraag - Welke leesvoorkeuren zijn voor welke richting in het voortgezet onderwijs bepalend?	Blz. 28, 29
3 Vergelijken resultaten literatuuronderzoek en praktijkonderzoek	
3.1 Eindconclusie leesvoorkeurenonderzoek.....	Blz. 29-32
4 Bijlage 1 Turflijsten praktijkonderzoek	Blz. 33-41

Vooraf

Dat literatuur een wezenlijk onderdeel is van het schoolvak Nederlands zal niemand ontkennen. De inhoud van dat schoolvak is vaak heel verschillend. Zeker in de onderbouw van het voortgezet onderwijs zullen de eerste stappen in de letterkunde gezet zijn aan de hand van boeken uit de jeugdliteratuur. Maar wat is jeugdliteratuur eigenlijk? Is dat literatuur voor beginners? Is het wezenlijk anders dan literatuur voor volwassenen? Is er altijd literatuur voor jeugdigen geweest?¹

Om antwoord te krijgen op deze vragen hebben wij als groep onderzoek gedaan naar de leesvoorkeuren van 12- tot 16-jarigen. Hierbij hebben wij de leesvoorkeuren van leerlingen van diverse opleidingsniveaus en scholen in Nederland onderzocht. Verder hebben wij uitgebreid literatuuronderzoek over dit thema uitgevoerd. De resultaten van beide onderzoeken en de eindconclusie kunt u in dit verslag terugvinden.

¹ bron: cursushandleiding Hogeschool Rotterdam – NEDLKJO2X

Voor ons literatuuronderzoek hebben we een aantal aangereikte wetenschappelijke artikelen naar leesvoorkeuren van scholieren (12- tot 16-jarigen) doorgelezen, samengevat en de eindconclusie verwoord. In deze paragraaf zullen wij deze artikelen één voor één bespreken.

1.1 M. Hermans - *Cultuur en lezen: Verschillen tussen allochtone en autochtone scholieren in leesgedrag en literatuuronderwijs*

De vraag die centraal staat in dit artikel is: in hoeverre speelt etnische achtergrond een rol in het leesgedrag van allochtone leerlingen? Deze centrale vraag wordt onderzocht aan de hand van deelvragen betreffende het leesgedrag: leesomvang, leesvoorkeuren en lezen in een andere taal. Betreffende determinanten die leesgedrag bepalen: leesattitude, literaire socialisatie in het gezin, literatuuronderwijs. Etniciteit kan een directe invloed hebben op het leesgedrag evenals een indirecte invloed. Bij de directe invloed is de vraag: welke verschillen zijn er in het leesgedrag van allochtone Nederlandse leerlingen? Bij de indirecte invloed is de vraag: in hoeverre allochtone en autochtone leerlingen verschillen wat betreft leesattitude, leesklimaat thuis en beleving van het literatuuronderwijs?

De onderzoekers hebben vragenlijsten verspreid op scholen voor vmbo, havo en vwo. Leerlingen hebben deze vragenlijsten ingevuld. Deze scholen lagen verspreid over grote en kleine steden in het land. In de vragenlijsten kwamen de volgende onderwerpen aan bod: de sociaaleconomische en culturele achtergrond, de leessocialisatie (leesgedrag ouders, boekbezit, praten over boeken, voorlezen), leesvoorkeuren, lezen in andere talen dan het Nederlands, leesattitude, literatuuronderwijs en intercultureel onderwijs. Naast de vragenlijsten zijn er interviews afgenomen bij leerlingen. Aan de hand van de uitkomsten van de vragenlijsten en de interviews hebben de onderzoekers de volgende conclusies getrokken:

Er zijn aantoonbare verschillen in leesgedrag tussen allochtone en Nederlandse leerlingen:

- Allochtone leerlingen lezen vaker spannende en romantische boeken, mythen of sprookjes, reisverhalen, gedichten en religieuze lectuur. Ze lezen minder vaak stripboeken dan autochtone leerlingen;
- Kijkende naar de totale leesomvang, totale leesstof en serieuze leesstof blijkt dat allochtone leerlingen iets meer lezen dan autochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen lezen in vergelijking met de Nederlandse leerlingen vaker in een andere taal. Allochtone en autochtone leerlingen verschillen in de motieven die ze hebben om te lezen in een andere taal. Het belangrijkste motief is het leren van de taal. Allochtone leerlingen zijn gemotiveerder om te lezen in een andere taal. Ze noemen ook vaker als reden dat ze meer willen weten over een andere cultuur;
- De verschillen met betrekking tot de leesvoorkeuren waren het duidelijkst bij onderwerpen die te maken hebben met de migrantenproblematiek en bij de voorkeur voor het eigen land. Dit laatste is vooral gestoeld op de behoefte aan informatie over het land en de cultuur en herkenning daarvan. Overige motieven waren bij beiden hetzelfde namelijk algemene ontwikkeling, lezen over vakantielanden, een beter begrip van zichzelf en van anderen en de afwisseling door een andere omgeving en andere gewoonten.

Verschillen tussen allochtone en autochtone leerlingen wat betreft leesattitude, het leesklimaat thuis en de beleving van het literatuuronderwijs:

- De allochtone leerlingen hebben een positievere houding ten aanzien van lezen en literatuur dan de autochtone groep;
- De leesmotivatie van de allochtone leerlingen is hoger dan die van de autochtone leerlingen;

- Allochtone leerlingen kunnen meer waardering opbrengen voor literatuuronderwijs dan de autochtone leerlingen;
- Beide groepen staan positief tegenover het gebruik van teksten uit niet-westerse en migrantenliteratuur. De allochtone groep staat daar positiever tegenover dan de autochtone groep;
- Autochtone leerlingen zien hun ouders vaker lezen dan allochtone ouders;
- Allochtone leerlingen hebben minder boeken zelf in hun bezit of thuis dan de autochtone leerlingen;
- Het leesklimaat thuis blijkt voor de allochtone leerlingen iets ongunstiger uit te pakken.

In hoeverre speelt etnische achtergrond een rol in het leesgedrag van allochtone leerlingen?

Als eindconclusie en antwoord op de centrale vraag van het onderzoek kan gesteld worden, dat etniciteit er nauwelijks toe doet kijkende naar de omvang van de serieuze leesstof. Etniciteit blijkt wel van belang bij het verklaren van verschillen in leesattitude. Uiteraard kan de leesattitude op zijn beurt weer de leesomvang beïnvloeden.

1.2 M. Hermans - *Motiverend literatuuronderwijs met eigentijdse literatuur: De receptie van multiculturele teksten door havo- en vwo-scholieren*

De onderzoeksvraag die centraal staat in dit artikel is: **Welke bijdrage levert waargenomen culturele gelijkens in verhalende teksten aan leesbegrip en leesplezier?** Het onderzoek is uitgevoerd bij 202 leerlingen uit tien havo-klassen en 155 leerlingen uit zeven vwo-klassen op negen scholen in Amsterdam, Utrecht en Nijmegen. Het onderzoek vond plaats in klassikaal verband tijdens één lesuur, meestal van het vak Nederlands. De leerlingen kregen eerst een korte instructie (waarin vermeld werd dat het de bedoeling was een verhalenbundel samen te stellen), lazen vervolgens een fragment uit een verhaal van een Marokkaans-Nederlandse schrijver en beantwoordden schriftelijke vragen over het verhaal, hun waardering hiervan en betrokkenheid erbij. Daarnaast beantwoordden zij vragen over literatuuronderwijs en multiculturele literatuur in het algemeen.

De uitkomsten van het onderzoek tonen aan dat er geen verschillen tussen allochtone en autochtone leerlingen zijn als het gaat om sympathie voor de hoofdpersoon van een verhaal. Wel zijn de gemiddelde scores voor inleving in de hoofdpersoon voor de allochtone leerlingen iets hoger. De allochtone leerlingen vonden iets vaker dat ze op de hoofdpersoon lijken, maar ze zouden niet altijd hetzelfde gehandeld hebben. De totale gemiddelde score voor verhaalwaardering is van de allochtone leerlingen bij elk verhaal significant hoger dan van de autochtone leerlingen. De autochtone leerlingen zijn minder vertrouwd met de onderwerpen van de verhalen, zij konden ze ook minder vertalen naar hun eigen situatie. Wat geloofwaardigheid betreft, zijn er geen eenduidige verschillen gevonden.

Welke bijdrage levert waargenomen culturele gelijkens in verhalende teksten aan leesbegrip en leesplezier?

Hoewel de Marokkaanse jongeren na het lezen van de verhalen van een Marokkaans-Nederlandse schrijver zich het meest aangesproken voelden tot de verhalen en er de hoogste waardering voor hadden, zijn er opvallende verschillen tussen allochtone en autochtone leerlingen. Uit het onderzoek blijkt dat een waargenomen culturele gelijkens in onder meer achtergrond van het personage en de verhaalssetting bijdraagt aan de herkenbaarheid en daarmee het leesplezier van leerlingen met een multiculturele achtergrond. Tevens blijkt dat de overige leerlingen deze verhalen eveneens kunnen waarderen.

1.3 M. Hermans – *Fictieonderwijs met boeken die van ‘levensbelang’ zijn.*

1.3.1 Fictieonderwijs

Wat houdt (intercultureel) fictieonderwijs in?

De invoering van fictieonderwijs in het vmbo bracht twee vernieuwingen met zich mee:

1. Een verbreding van het terrein dat traditioneel bestemd was voor gedrukte teksten naar film, televisieserie, toneelstuk en cabaret;
2. De invoering van het fictiedossier waarin leerlingen hun ervaringen met de gelezen of bekeken fictie verwerken.

Een derde vernieuwing zou aan deze twee vernieuwingen moeten worden toegevoegd omdat deze uitstekend zou passen in het ‘betrekkend fictieonderwijs’, waarin de lezer en zijn leesplezier centraal staan:

3. Het gebruik van fictie uit allerlei culturen omdat leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving.

Met welke eindtermen moet er bij fictieonderwijs rekening gehouden worden?

De werken moeten aansluiten bij de intellectuele en emotionele achtergrond van de kandidaten. Bij de keuze van boeken moet er worden ingespeeld op de variatie in culturele achtergrond tussen de kandidaten. Verder staat er in de algemene onderwijsdoelen vermeld, dat leerlingen moeten kunnen omgaan met eigen en andermans normen en waarden, moeten kunnen functioneren als democratisch burger in een multiculturele samenleving en leerlingen culturele en sekse gebonden overeenkomsten en verschillen kunnen herkennen en hanteren. Deze doelen moeten meegenomen worden bij het fictieonderwijs.

Wat is multiculturele literatuur?

Volgens *Corina Prosper* is deze literatuur waarin de relatie tussen (sterk) van elkaar verschillende culturen bijvoorbeeld de Marokkaanse en de Nederlandse, meer expliciet een rol speelt. Dit houdt in dat deze literatuur ook geschreven kan worden door autochtone schrijvers. Multiculturele literatuur zou kunnen worden omschreven als literatuur uit of over niet-westerse landen over het hier-en-nu waarin elementen uit de multiculturele samenleving nadrukkelijk aanwezig zijn. Ook migranten literatuur kan hiertoe gerekend worden.

Fictielessen in de praktijk

Als een docent stimulerend fictieonderwijs wil geven dan moet deze inspelen op de beginsituatie van leerlingen. Vaak is dit lastig omdat:

- Er is geen stimulerende leesomgeving aanwezig is;
- Leerlingen moeite hebben met lezen;
- Leerlingen thuis naast Nederlands een andere taal spreken;
- De concurrentie met andere vrije tijdsbestedingen in het nadeel uitvalt van lezen;
- De rust en concentratie die nodig zijn om te kunnen lezen, voor veel vmbo leerlingen onbereikbaar zijn.

Wat is het doel van fictielessen?

Fictieonderwijs heeft als doel het leesplezier te bevorderen, de individuele ontplooiing, cultuuroverdracht, maatschappelijke bewustwording en literair en esthetische vorming van leerlingen.

Waar moet rekening mee gehouden worden bij het inrichten van fictielessen?

- Wat interesseert mijn leerlingen;
- Wat is voor hen toegankelijk;
- Het gebruik van multiculturele fictie in het onderwijs kan een verbinding tot stand brengen tussen de beleving van de leerlingen en het schoolse aanbod;
- De gestelde eindtermen voor fictieonderwijs.

Waarom boeken van allochtone schrijvers?

Deze boeken zorgen voor reflectie op migrantenteksten door de presentatie van levenservaringen vanuit het 'allochtone' perspectief. Voor allochtone leerlingen is er sprake van herkenning, erkenning en het begin van emancipatie. Ze bieden een andere visie op de westerse wereld. Dat draagt weer bij aan het begrip voor de multiculturele samenleving. Veel allochtone schrijvers maken gebruik van 'eigenwijs' taalgebruik. Dit vestigt de aandacht op de talige aspecten van de literatuur

Wat is de oorzaak van het niet-lezen?

Volgens Daniel Pennac ligt de oorzaak in de angst om te falen. Zwakke lezers zijn bang om de confrontatie met het boek aan te gaan. Ze willen wel lezen als het boek iets te bieden heeft, boeiende informatie of het beleven van bepaalde emoties. Dan is er sprake van intrinsieke motivatie. Op jonge leeftijd ervaren veel kinderen het 'leesgeluk'. Dat is een intensief moment waarin leesgenoege wordt beleefd door volledig in het verhaal op te gaan en als het ware in een andere wereld te zijn. Ergens zijn deze leerlingen het geluk kwijt geraakt. Wat is er gebeurd met de ideale lezer? De docent zal voordat hij ook maar iets kan overbrengen moeten zorgen dat leerlingen we weer van overtuigd raken dat het een illusie is dat ze niet van lezen houden. Je moet dus inspelen op de oorspronkelijke en spontane leesmotivatie van leerlingen.

Hoe krijg je deze leerlingen aan het lezen?

- Leerlingen raken geboeid door het lezen van nuttige informatie over het hier en nu;
- Meisjes zijn intrinsiek gemotiveerd vanuit de behoefte om hun eigen stemming te beïnvloeden;
- De keuze voor de goede boeken is lastig. Adolescenten- en volwassenliteratuur zijn te moeilijk voor zwakke lezers. Een groot aantal leerlingen in het vmbo is allochtoon. Aangezien het Nederlandse literaire erfgoed vaak grotendeels buiten beeld blijft voor het vmbo is het goed om andere boeken te gebruiken;
- Maak gebruik van literatuur uit allerlei landen, ook van allochtone schrijvers. Dit zorgt voor een belangrijke rol in de oversteek naar de literatuur voor volwassenen. Boeken geschreven door de tweede generatie allochtone Nederlanders fungeren als 'cross-over literatuur'. Deze boeken slaan een brug tussen generaties, maar ook tussen culturen.

1.3.2 Onderzoek naar migranten literatuur: Literatuur van in Nederland levende schrijvers met een niet-westerse herkomst (Marion Bloem, Kader Abdolah)

Marion Bloem en Kader Abdolah hebben onderzoek gedaan naar de rol van migranten literatuur in het Nederlandse fictieonderwijs. Uit het onderzoek kwamen verschillende resultaten naar voren. Uit deze resultaten werden conclusies getrokken. Deze waren zeer afhankelijk van het niveau of de plaats waar werd lesgegeven.

Conclusies betreffende fictie- en intercultureel onderwijs volgens het onderzoek

- Er is geen één-op-één relatie tussen de doelen die men nastreeft en de daadwerkelijke invulling van fictieonderwijs;

- Twee derde van de docenten is voorstanders van intercultureel fictieonderwijs, met als doel een lees bevorderend perspectief. Het is een manier om aan te sluiten bij de belevingswereld van de leerlingen. Specifiek voor allochtone leerlingen noemt men het belang van identificatiemogelijkheden.
- Intercultureel fictieonderwijs kan zorgen voor meer tolerantie ten aanzien van anderen en een brede kijk op het begrip 'cultuur';
- Intercultureel fictieonderwijs kan zorgen voor verbreding van het boeken aanbod;
- Leerlingen kunnen meer inzicht krijgen in literaire technieken door aandacht voor de thematiek en het taalgebruik in multiculturele teksten.

Wanneer zou men intercultureel fictieonderwijs af kunnen raden?

Boeken hebben naast bovengenoemde doelen ook een vormend karakter. Vooral vmbo'ers moeten leren dat boeken troost kunnen geven, of dat je met een boek op reis kunt gaan. Gebrek aan leescultuur kan een reden zijn om geen aandacht te schenken aan het intercultureel literatuuronderwijs. Gewoon lezen is al moeilijk genoeg. De voorkeur gaat er dan naar uit om alleen jeugdboeken te laten lezen, simpele boeken met veel plaatjes.

Multicultureel fictieonderwijs is niet voor iedere docent haalbaar of wenselijk. Er spelen allerlei factoren een rol. Het aantal jaren ervaring in het onderwijs heeft er niet mee te maken. Het heeft ook niet te maken met voorstanders of tegenstanders van multicultureel fictieonderwijs. Wat er wel toe doet is: Het leesgedrag van de docent. Wie zelf meer leest uit andere culturen is eerder geneigd dit met de klas te bespreken.

Het aanbod van fictie in witte en zwarte klassen

Het grootste problemen bij zwakke lezers zijn de leesmotivatie, de concentratie, taboe onderwerpen zoals seksuele handelingen of homoseksuele personages en het inleven in Nederlandse personages. Daarbij komt nog, dat sommige leerlingen niet willen of kunnen lezen. Deze problemen komen zowel bij witte als zwarte klassen voor.

Leerlingen over fictieonderwijs

Uit onderzoek komen een aantal zaken naar voren:

- Meisjes lezen vaker dan jongens;
- Fictielessen zijn niet boeiend of bevorderlijk voor het leesplezier;
- Een minderheid is voor afschaffing van fictieonderwijs;
- Veel lezers zeggen dat fictieonderwijs kan bijdragen aan de smaakontwikkeling en het leesplezier;
- Leerlingen lezen graag over zaken waar ze in het dagelijks leven ook mee te maken krijgen;
- Bij fictielessen worden vaak niet de boeken aangeboden die leerlingen voor hun plezier zouden lezen.

Leerlingen over multiculturele fictie

- Leerlingen zijn positief, zouden vaker deze literatuur aangeboden willen krijgen;
- Het zou voor meer inzicht zorgen in andere culturen;
- 80% van de leerlingen wil na het lezen van een boek van allochtone schrijver er nog een boek van lezen;

De groep onderzochte leerlingen las ook nog een verhaal van een Marokkaanse-Nederlandse auteur. Na het lezen moesten de leerlingen een aantal vragen beantwoorden. Uit de antwoorden kunnen de volgende conclusies (bij interculturele verhalen) worden getrokken:

- Allochtone leerlingen kunnen meer empathie opbrengen voor de hoofdpersoon dan autochtone leerlingen;

- Allochtone leerlingen zien meer overeenkomsten tussen zichzelf en de hoofdpersoon dan autochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen kunnen zich beter in de omstandigheden verplaatsen dan allochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen zijn positiever over de verhalen en hadden meer waardering voor de stijl, de taal en de thematiek dan autochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen begrijpen het verhaal beter dan autochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen genieten meer van het verhaal dan autochtone leerlingen;
- Allochtone leerlingen raden het verhaal eerder aan iemand aan dan autochtone leerlingen;
- Autochtone leerlingen vinden de verhalen minder geloofwaardig dan allochtone leerlingen;

Past intercultureel fictieonderwijs binnen het huidige onderwijs? (conclusie)

Een kenmerk van onderwijsvernieuwing is, dat leerlingen meer verantwoordelijkheid krijgen over hun eigen leerprocessen, over de organisatie en inhoud van het onderwijs. Docenten kunnen de inbreng van leerlingen vergroten door meer keuzevrijheid te bieden bij het lezen van fictie voor school. De docent zal soms een handreiking moeten bieden aan leerlingen die nog niet bekend zijn met multiculturele fictie. Vaak zullen de leerlingen de docent verrassen met hun enthousiasme.

Met behulp van multiculturele fictie kan de docent een brug slaan tussen het schoolse lezen en het buitenschoolse leven. Vooral de zwakke lezer zal daarvan profiteren, aangezien zij de kloof tussen het lezen op school en thuis het sterkst ervaren. Overigens wijst *Maurice Crul* erop dat allochtone leerlingen de boeken van Turkse en Marokkaanse auteurs vooral waarderen vanwege het authentieke karakter ervan. ‘Het lijkt erop dat fictie een vies woord is voor jongeren. Dat woord kun je dus beter niet gebruiken als je het lezen wilt bevorderen.’

1.4 E. van Schoten - Meer aandacht voor het leesplezier in het literatuuronderwijs

Erik Joost van Schooten (Amstelveen, 1957), studeerde Nederlandse Taal en Letterkunde, hoofdvak Taalbeheersing, aan de Universiteit van Amsterdam. Als bijvakken studeerde hij Methoden en Technieken van Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek en Portugese Letterkunde. Hij is bij deze universiteit werkzaam als opdrachtonderzoeker bij het SCO-Kohnstamm Instituut van de faculteit Maatschappij- en Gedragwetenschappen. Hij promoveerde op 17 maart 2005 tot doctor in de Letteren aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij heeft onderzoek gedaan naar het belang van het leesplezier in het literatuuronderwijs. Hieronder de uitkomsten van zijn onderzoek:

Plezier in het lezen essentieel is om leerlingen aan het lezen te krijgen en te houden, zegt E. van Schoten in zijn Artikel. “Leerlingen die veel lezen, hebben een grotere woordenschat en zijn beter in begrijpend lezen. En dat is weer van belang voor alle schoolse vakken en daarmee voor de schoolprestaties.” Hij is daarom een groot voorstander van lezen in de vrije tijd: “Op school is daar onvoldoende tijd en gelegenheid voor.”

Andere factoren, bijvoorbeeld dat je iets leert van lezen of omdat je omgeving vindt dat je moet lezen, zijn veel minder belangrijk dan het leesplezier. Net als het lezen zelf, vermindert de literaire respons met de jaren. Dit gebeurt sneller bij jongens dan bij meisjes. Van Schooten wijst erop dat literatuuronderwijs deze trend af lijkt te remmen. “Literatuuronderwijs lijkt ervoor te zorgen dat leerlingen bij het ouder worden blijven lezen en het leuk blijven vinden om het gelezene te interpreteren. Verder blijven ze positief staan tegenover het lezen van fictie en blijven ze een sterkere trance ervaren. Dit gaat vooral op voor de tekstervaringsmethode, waarbij leerlingen niet wordt verteld wat ze van een boek moeten vinden, maar een eigen mening kunnen vormen.

Van Schoten heeft een aantal heldere aanbevelingen voor het voortgezet onderwijs. Zo vindt hij dat leraren zich in de onderbouw vooral zouden moeten richten op het bevorderen van leesplezier. "Sluit aan bij de belevingswereld van leerlingen. Laat ze zelf boeken uitkiezen en bied zelf kwaliteitsboeken aan van grote literaire schrijvers, maar let er wel op of leerlingen daar al aan toe zijn. En eis niet dat leerlingen een boek dat ze niet leuk vinden helemaal uitlezen. Dat is zo demotiverend."

1.5 M. de Sterck - *Een vaste stek? De adolescentenroman tussen Nijntje en Nabokov*

Marita de Sterck studeerde perswetenschappen, antropologie en talen. Aan de bibliotheekschool van Gent doceert ze literatuur en antropologie. In haar artikel *Een vaste stek? De adolescentenroman tussen Nijntje en Nabokov* stelt zij een aantal vragen centraal. Deze zullen in deze paragraaf nader toegelicht worden. De volgende centrale vragen staan centraal in De Sterck haar artikel:

- 1- Is er een continue leeslijn?
- 2- Hoe kan men negatieve leeservaringen voorkomen?
- 3- Is er een duidelijke grens tussen jeugdliteratuur en adolescentenliteratuur?
- 4- Welke criteria zijn er om lezersgroepen af te bakenen?
- 5- Welke rol speelt initiatie (ware toedracht existentie, onontkoombare limieten en de dood) bij de inwijding van jongeren in de volwassen wereld?
- 6- Welke rol speelt het onderwijs op het vlak van literatuur? / conclusie

Hieronder de uitleg voor elk van de bovenstaande vragen:

Is er een continue leeslijn?

Het lijkt verleidelijk om een duidelijke leeslijn van laag naar hoog, van simpel naar gecompliceerd uit te tekenen. Het is alleen moeilijk om deze leeslijn duidelijk af te bakenen qua stadia en faseringen. De leeslijn van een mens is meestal een grillige lijn, met op minstens één plaats een stevig breukvlak, meestal rond de beruchte afhaakleeftijd (pubertijd rond 15-18 jaar). Tijdens deze scharnierfase beschouwen we de opvoedingstaak (als bijna) afgerond en zijn de jongeren ingewijd in onze cultuur, in onze manier van samen leven en denken, kunnen ze zin zoeken en betekenis geven. Onderdeel van deze inwijding is de overstap van jeugdliteratuur naar literatuur voor volwassenen.

Hoe kan men negatieve leeservaringen voorkomen?

Het is moeilijk om het effect van negatieve leeservaringen achteraf recht te breien. Er moet dus goed gekeken worden naar de leeservaring en interesses van leerlingen. Toch zijn er boeken met verhalen die literair zo stevig zitten, dat zij aandacht verdienen. Jeugdliteratuur moet bedachtzamer gemengd worden met een overwogen kwaliteitsvolle selectie uit de literatuur voor volwassenen. Voorlezen van bepaalde boeken is een methode hiervoor. Jongeren moeten niet opgezadeld worden met boeken waar ze nog niet aan toe zijn. Het is niet handig om ze boeken aan te bieden die literair te hoog gegrepen zijn of die juist te weinig literaire uitdaging bieden.

Is er een duidelijke grens tussen jeugdliteratuur en adolescentenliteratuur?

Een aantal jongeren baant zichzelf hun eigen grillige pad door het immense aanbod van literatuur, maar de meesten kijken toch naar richtingaanwijzers. Zij gaan ervan uit dat de boekenstroom voor hen versmald wordt tot een hanteerbaar aanbod, dat ze als bakens op hun pad gebruiken. Niet de leeftijd is hierbij van doorslaggevend maar ook de lees- en levenservaring, de motivatie en de context waarin gelezen wordt. Complexere verhaalstructuren en complexere stijl vragen om een geoefende lezer.

Volwassenen zullen wel geneigd zijn om bepaalde boeken uit morele overwegingen niet aan te bevelen bij jongeren. *Trainspotting* van Irvine Welsh is enorm populair bij jongeren, maar bevat

openlijke beschrijvingen van druggebruik zonder morele kanttekening, de evocatie van een uitzichtloze wereld en een extreem ruig kader in een ongepolijste turbotaal en slang.

Steeds vaker opteren uitgevers daarom bij literaire adolescentenromans voor een verpakking zonder leeftijdsaanwijzing, met een 'vrij' volwassen look. Men kan echter niet alleen onderscheidt maken door een andere verpakking met dezelfde inhoud. De kaft is niet bepalend voor de categorisering in jeugd- of adolescentenliteratuur. Adolescentenromans kunnen ook aantrekkelijk zijn voor volwassenen en omgekeerd.

Welke criteria zijn er om lezersgroepen af te bakenen?

Als we dan toch lezersgroepen (jongeren en volwassen literatuur) af moeten bakenen dan zou dit kunnen op de volgende punten:

- complexiteit van de structuur en stijl van het verhaal;
- complexiteit perspectiefwisselingen;
- belevingswereld;
- morele aspecten;
- aanwezigheid van achtergrondinformatie/ voorkennis;
- adolescentenromans zijn vaak platte, literair voorspelbare teksten.

Welke rol speelt initiatie (ware toedracht existentie, onontkoombare limieten en de dood) bij de inwijding van jongeren in de volwassen wereld?

Er zijn verhalen, vooral in de niet-westerse culturen, die de inwijding van jongeren in de volwassen wereld begeleiden. Vandaar een korte sprong naar de antropologie. Deze beschrijft inwijdingsrituelen van jongeren in de volwassen wereld. Initiatie is de confrontatie met de ware toedracht van de existentie:

- de zoektocht naar zijn/haar seksuele identiteit;
- waardenoverdracht en culturatie;
- culturele verworteling;
- in het spoor van zijn/haar voorgangers zin en betekenis zoeken;
- erkennen van eigen fysische en emotionele grenzen en die van ouders;
- moord en gruwel.

Er is geen initiatieritueel zonder het imaginaire (verbeelding). Jongeren kunnen hierdoor leren op te gaan in de herinnering, in contact komen met het onverklaarbare, anticiperen op relaties, seksualiteit en grenzen aftasten en verleggen. Er is geen initiatieritueel zonder humor om voorbij fasen weg te lachen (kunnen lachen om vroegere ernst). Er is geen initiatieritueel zonder oog voor esthetiek (wat vinden wij mooi en wat niet?).

Initiatie is een leerschool in gelaagd spreken, in het gebruik van metaforen. Initiatie wordt afgesloten door een terugkeer naar de wereld, maar dan gerijpt, begeleid door een hartelijk welkom van de groep en gevolgd door een plaats toekenning in de wereld. Adolescenten die braafjes door hun al te zware leeslijsten worstelen hebben misschien alles gelezen wat wij ze wilden laten lezen, maar zij zijn misschien nooit thuisgekomen.

Welke rol speelt het onderwijs op het vlak van literatuur? (conclusie)

Een adolescent krijgt volgens Andréas Salomé een tweede kans, een wedergeboorte. Er wordt een nieuwe identiteit verleend. Adolescentie is hét structurerende moment, het is de enige wedergeboorte die we meemaken. De adolescent moet tijd krijgen. Groei moet niet geforceerd worden. De jeugd moet niet te snel ontnomen worden. Literatuur vraagt om oefening en ervaring. Jongelui moeten ingewijd worden in de meesterwerken van de westerse cultuur (eventueel met een bewerkte versie van een boek). Dit is van essentieel belang bij goed literatuuronderwijs. De

leeshorizon van adolescenten moet verbreed worden. De docent moet hen rondleiden door de literaire velden die jongeren niet uit zichzelf zullen kiezen. Bespreking van vertelperspectieven, stijlen, structuren, tijd, ruimte en genres wint aan diepte en kracht door vergelijking met niet-westerse woordkunst. Het formuleren van een doorlopende leeslijn is moeilijk. De groeilijn bij lezen is persoonsgebonden en kent een grillig verloop.

1.6 Eindconclusie literatuuronderzoek

Onderwijs en lezen

Een kenmerk van onderwijsvernieuwing is, dat leerlingen meer verantwoordelijkheid krijgen over hun eigen leerprocessen, over de organisatie en inhoud van het onderwijs. Docenten kunnen de inbreng van leerlingen vergroten door meer keuzevrijheid te bieden bij het lezen van fictie voor school. Plezier in het lezen essentieel is om leerlingen aan het lezen te krijgen en te houden. Leerlingen die veel lezen, hebben een grotere woordenschat en zijn beter in begrijpend lezen. En dat is weer van belang voor alle schoolse vakken en daarmee voor de schoolprestaties.

Multiculturele fictie

Met behulp van multiculturele fictie kan de docent een brug slaan tussen het schoolse lezen en het buitenschoolse leven. Vooral de zwakke lezer zal daarvan profiteren, aangezien zij de kloof tussen het lezen op school en thuis het sterkst ervaren. Uit het onderzoek blijkt dat een waargenomen culturele gelijkenis (in onder meer achtergrond van het personage en de verhaalsetting) bijdraagt aan de herkenbaarheid en daarmee het leesplezier van leerlingen met een multiculturele achtergrond. Tevens blijkt dat de overige leerlingen deze verhalen eveneens kunnen waarderen. De docent zal soms een handreiking moeten bieden aan leerlingen die nog niet bekend zijn met multiculturele fictie.

Plezier in leesonderwijs

Literatuur vraagt om oefening en ervaring. Docenten moeten zich in de onderbouw vooral richten op het bevorderen van leesplezier. Aangeboden boeken moeten aansluiten bij de belevingswereld van leerlingen. Als leerlingen een boek niet leuk vinden, dan moeten ze deze zeker niet uitlezen. Dat werkt demotiverend. Docenten moeten leerlingen zelf boeken laten uitkiezen en als leerlingen er aan toe zijn kwaliteitsboeken aanbieden van grote literaire schrijvers. Dit laatste is van essentieel belang bij goed literatuuronderwijs. De leeshorizon van adolescenten moet verbreed worden. De docent moet hen rondleiden door de literaire velden die jongeren niet uit zichzelf zal kiezen. Bespreking van vertelperspectieven, stijlen, structuren, tijd, ruimte en genres wint aan diepte en kracht door vergelijking met niet-westerse woordkunst. Het formuleren van een doorlopende leeslijn is moeilijk. De groeilijn bij lezen is persoonsgebonden en kent een grillig verloop.

Andere redenen om te lezen, bijvoorbeeld dat je er iets van leert of lezen omdat de omgeving dit wil, zijn veel minder belangrijk stimulators dan leesplezier. Net als het lezen zelf, vermindert de literaire respons met de jaren. Dit gebeurt sneller bij jongens dan bij meisjes. Literatuuronderwijs lijkt deze trend af te remmen. Literatuuronderwijs lijkt ervoor te zorgen dat leerlingen bij het ouder worden blijven lezen en het leuk blijven vinden om het gelezene te interpreteren. Verder blijven ze positief staan tegenover het lezen van fictie en blijven ze een sterkere trance ervaren. Dit gaat vooral op voor de tekstervaringsmethode, waarbij leerlingen niet wordt verteld wat ze van een boek moeten vinden, maar een eigen mening kunnen vormen.

Voor het praktijkonderzoek hebben we aan de hand van de eindconclusie van het literatuuronderzoek een hoofdvraag en een drietal deelvragen geformuleerd. Aan de hand van deze hoofd- en deelvragen hebben wij een enquêteformulier opgesteld. De enquête is vervolgens afgenomen op drie verschillende scholen. In de eerste paragraaf zullen wij de profielen van deze school beschrijven. In de daaropvolgende paragraaf komen de geformuleerde hoofdvraag en de drie deelvragen aan de orde. In paragraaf 3 en 4 gaan wij in op de enquête en de resultaten van de afname hiervan en in de laatste paragraaf trekken wij een eindconclusie.

2.1 Schoolprofielen

2.1.1 Voortgezet onderwijs

De Christelijke Scholengemeenschap Prins Maurits te Middelharnis (Arjanne Zijlstra).

De christelijke scholengemeenschap Prins Maurits (CSG Prins Maurits) is op 1 augustus 1990 ontstaan uit de fusie van de christelijke mavo en havo te Middelharnis, de christelijke lhno 'De Dillenburg' te Middelharnis en de christelijke mavo te Stellendam. Op de fusiedatum werd een vwo-afdeling aan de nieuwe school toegevoegd. Het praktijkonderwijs kwam erbij in 2001. De scholengemeenschap biedt tegenwoordig vwo, havo, vmbo (met alle leerwegen en leerwegondersteunend onderwijs) en praktijkonderwijs aan.

Op CSG Prins Maurits zitten circa 1.550 leerlingen en werken circa 180 medewerkers. De school gaat uit van de Vereniging tot Stichting en Instandhouding van Christelijke Scholen voor Voortgezet Onderwijs op Goeree-Overflakkee. De leerlingen zijn afkomstig van Goeree-Overflakkee, een deel van de Zeeuwse eilanden, West Brabant, de Hoekse Waard en Voorne-Putten. CSG Prins Maurits is gehuisvest in een modern gebouw met een goed geoutilleerde mediatheek, een grote aula en veel praktijkruimtes. De school vindt kennisoverdracht, leerlingenzorg en persoonlijkheidsvorming erg belangrijk. Arjanne Zijlstra is werkzaam in het vmbo. Zij geeft les aan de basis, kader en theoretische leerweg.

Regionale Scholengemeenschap 't Rijks te Bergen op Zoom (Marian Dictus).

RSG 't Rijks is een openbare school, een 'ontmoetingsschool' voor leerlingen en leraren van diverse godsdiensten, wereldbeschouwingen en politieke overtuigingen. Deze verscheidenheid wordt als een belangrijk voordeel gezien: zij brengt begrip en waardering voor ieders levensovertuiging en –visie met zich mee. Respect en verdraagzaamheid ten opzichte van elkaar en elkaars mening vloeien hieruit voort. Door leerlingen vroegtijdig vertrouwd te maken met diverse meningen en opvattingen, krijgen zij begrip voor anderen en andersdenkenden. Zo worden de jongeren het beste voorbereid op de maatschappij.

RSG 't Rijks biedt algemeen vormend onderwijs (gymnasium, atheneum, havo en vmbo/mavo) op openbare grondslag. Er zijn op school veel keuzemogelijkheden voor de leerlingen. 't Rijks is een open schoolorganisatie die inspeelt op nieuwe onderwijskundige en maatschappelijke ontwikkelingen. Ze lopen niet voorop, maar integreren nieuwe elementen zonder kinderziektes in de bestaande organisatie. Onderwijskundig gezien staat de ontwikkeling van het talent voorop. In de eerste plaats gaat het daarbij om kennis en kunde en het te behalen diploma. Daarnaast maken kunst en cultuur, sport en beweging, wetenschap en techniek en internationalisering een belangrijk deel uit van het onderwijsprogramma. Pedagogisch laten ze zich leiden door het geven van het goede voorbeeld, het tonen van respect en verdraagzaamheid. Didactisch worden de leerlingen uitgedaagd, in de volle breedte van mavo tot en met het gymnasium, hun capaciteiten maximaal te benutten.

Daartoe prikkelen, motiveren en begeleiden ze onze leerlingen. Ze activeren de leerlingen zodat zij zich ook verdiepen in zaken buiten het reguliere lesprogramma.

't Rijks is in 1882 begonnen als een hbs voor alleen jongens. Vanaf 1885 krijgen ook meisjes hier les. In 1986 wordt de hbs omgezet in een scholengemeenschap voor mavo, havo en vwo. Er worden extra lokalen bijgebouwd om aan de groeiende leerlingenaantallen te voldoen. De laatste jaren zijn richtingen gecreëerd die leerlingen naast het reguliere schoolaanbod kunnen volgen. Zo kunnen leerlingen kiezen voor sportklassen, cultuurklassen, tweetalig onderwijs, technasium en talentvolle leerlingen met een LOOT-status kunnen hier hun diploma halen. Op dit moment telt de school 2653 leerlingen en er werken ongeveer 244 docenten.

Marian Dictus werkt bij RSG 't Rijks in de onderbouw en geeft les aan de klassen mavo, havo en vwo.

2.1.2 Middelbaar beroepsonderwijs

Albeda College (Chareen Zinhagel)

Het Albeda College is een regionaal opleidingsinstituut voor middelbaar beroepsonderwijs en educatie. Met circa vijftig locaties en 120 opleidingen, waarvan sommige met meerdere uitstroomrichtingen en een aanbod van kortlopende cursussen en contractactiviteiten, zijn ze een belangrijk opleidingsinstituut in de regio. Onderwijstrajecten worden samen met bedrijven, instellingen, gemeenten en deelgemeenten ontwikkeld.

Het Albeda College is vernoemd naar professor dr. Wil Albeda. Met zijn naam geeft het opleidingscentrum aan waar hij voor staat. Door zijn inzet voor het beroepsonderwijs, zijn sociaal-christelijke levensvisie en zijn bijdrage aan de ontwikkeling van Rotterdam is Albeda een bron van inspiratie. Albeda staat voor een sterk sociale benadering en voor actief opereren op het grensvlak van onderwijs en werk.

Het beeldmerk van het Albeda College - een boom - staat symbool voor haar identiteit:

- *De boom als ontmoetingsplaats*
Vroeger ontmoetten leraar en leerlingen elkaar onder een boom. Die zorgde tijdens de lessen voor beschutting tegen zon, regen en wind.
- *De boom der kennis*
In de christelijke traditie is de boom een symbool voor zingevende, duurzame kennis.
- *De levensboom*
De boom staat voor duurzaamheid, continue groei en ontwikkeling. Een boom zorgt voor zuurstof en dus voor leven.

Chareen Zinhagel werkt op de locatie Naaldwijk, afdeling: handel en commercie. Haar opleiding telt ongeveer 200 leerlingen die vooral uit het Westland komen. De school is gehuisvest in een modern gebouw die gedeeld wordt met 2 andere opleidingscentra. Het gebouw heet MBO Westland, dit gebouw is multifunctioneel. Er zijn ruimtes voor instructie en leervloeren waar zelfstandig gewerkt kan worden door de studenten. Chareen geeft les aan de studenten van niveau 2 tot en met 4.

Scalda college (Mirjam van de Wege)

Scalda is een school voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en volwasseneneducatie. Met Scalda wordt de lijn voortgezet van haar voorgangers ROC Westerschelde en ROC Zeeland. Het onderwijs moet toegankelijk en veelzijdig op het Scalda college. Het wordt aangeboden vanuit 11 kleinschalige, vakgerichte colleges en vanuit CIOG Goes-Breda, Mbo Dans Goes en Maritiem en Logistiek College De Ruyter.

Het Scalda college leidt studenten duurzaam op tot goede burgers en beroepsbeoefenaren. Het

onderwijs wordt uitgevoerd met persoonlijke aandacht voor en betrokkenheid bij haar studenten. De student leert een vak en kan zich constructief in de maatschappij opstellen. De kracht van Scalda zit in samenwerking met het regionale bedrijfsleven en regionale overheden. Scalda is ondernemend ingesteld, ze spelen in op kansrijke initiatieven.

Mirjam van de Wege is werkzaam bij de afdeling techniek in Vlissingen en geeft les aan niveau 2, 3 en 4.

ROC Zadkine (Thecla Willemse)

Zadkine is een school voor middelbaar beroepsonderwijs (mbo) en volwasseneneducatie. Zadkine heeft als missie “het onderwijs toegankelijk, effectief en studentgericht te maken”. Zadkine stimuleert de persoonlijke ontplooiing, het functioneren in een multiculturele samenleving en streeft naar een blijvende relatie met studenten in het kader van een “leven lang leren”.

De visie van Zadkine op onderwijs is gebaseerd op vijf pijlers:

- *Hoofd, hart, handen.* Oftewel leren is denken, durven en doen;
- *Talent tot leven brengen.* Als beroepsbeoefenaar en als burger;
- *Praktijk is de beste leermeester.* Een contextrijke leeromgeving dus;
- *Anytime, anyhow, anywhere.* Aandacht voor diversiteit en maatwerk leveren;
- *Co-makership.* Student en leraar, halen en brengen.

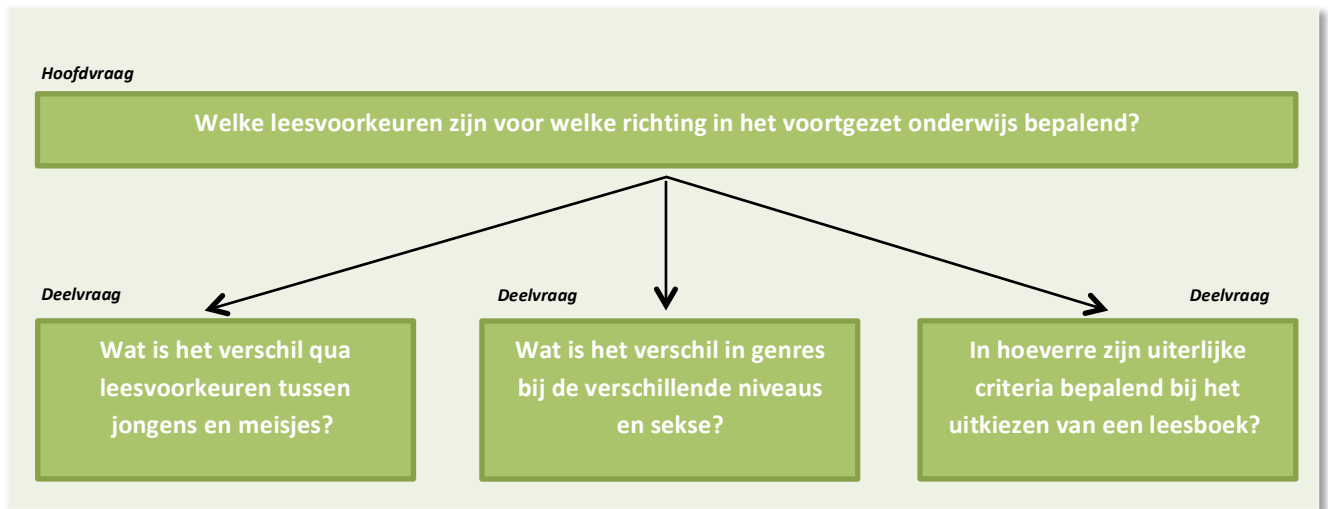
Vooraf de laatste twee pijlers “ondersteunen” het belang van zelfstandig werken. De lesstof wordt aangepast op de verschillende onderlinge niveaus van studenten. De leraar onderwijst, maar begeleid vooral in het leerproces.

Thecla Willemse is werkzaam op de afdeling techniek en geeft les aan niveau 2,3 en 4. De opleiding techniek telt ongeveer 300 leerlingen.

2.2 Hoofdvraag en deelvragen

Nadat wij het literatuuronderzoek afgerond hadden, hebben wij een enquête opgesteld. Bij het samenstellen van de vragenlijst hebben wij vragen geformuleerd, die naast het uitgevoerde literatuuronderzoek als goede basis kunnen dienen voor het beantwoorden van onze hoofdvraag en deelvragen.

2.3 Opgestelde vragenlijst

De enquête is afgenomen op het vmbo, havo, vwo en mbo van de scholen die in paragraaf 2.1 omschreven zijn. Omdat de enquête bij een zo breed mogelijke meetgroep is afgenomen, hebben wij een zeer uitgebreid compleet beeld kunnen vormen. In paragraaf 2.4 komen wij terug op de uitkomsten van de enquête en zullen wij aan de hand van de hoofdvraag en deelvragen een conclusie trekken. Op de volgende pagina vindt u het gebruikte enquêteformulier.

Enquête leesvoorkeuren

1. Welke boeken lees je graag?
2. Van welke schrijver lees je graag boeken?
3. Geef de genres een nummer.

Het genre wat jou het meest aanspreekt schrijf je achter nummer 1 en zo maak je de lijst af. Kies uit de genres hieronder:

- Liefde
  - Sciencefiction
  - Geschiedenis
  - Thriller
  - Meiden
  - Spanning & avontuur
  - Oorlog
  - Real life
  - Fantasie
4. Noem eens een leesboek dat je aan zou raden aan je klasgenoten?
  5. Waarom zou je dit leesboek aanraden?
  6. Heb je wel eens een leesboek twee keer gelezen?
Zo ja, welk leesboek?
  7. Van welk boek heb je wel eens een film gekeken?
  8. Waar let jij op als je een boek kiest?
  9. Is het aantal bladzijden bepalend voor je keuze?
  10. Waarom houd je wel of niet van lezen?

Hartelijk bedankt voor het invullen!

Antwoordformulier enquête leesvoorkeuren

Naam _____
Jongen of meisje _____
Leeftijd _____
Klas _____
Niveau _____

1																			
2																			
3	Zet de onderstaande genres in jouw favoriete volgorde																		
	<table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td style="text-align: center;">1 Liefde</td> <td style="text-align: center;">1</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">2 Thriller</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">3 Geschiedenis</td> <td style="text-align: center;">3</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">4 Meiden</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">5 Spanning & avontuur</td> <td style="text-align: center;">5</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">6 Oorlog</td> <td style="text-align: center;">6</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">7 Real life</td> <td style="text-align: center;">7</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">8 Fantasie</td> <td style="text-align: center;">8</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">9 Sciencefiction</td> <td style="text-align: center;">9</td> </tr> </table>	1 Liefde	1	2 Thriller	2	3 Geschiedenis	3	4 Meiden	4	5 Spanning & avontuur	5	6 Oorlog	6	7 Real life	7	8 Fantasie	8	9 Sciencefiction	9
1 Liefde	1																		
2 Thriller	2																		
3 Geschiedenis	3																		
4 Meiden	4																		
5 Spanning & avontuur	5																		
6 Oorlog	6																		
7 Real life	7																		
8 Fantasie	8																		
9 Sciencefiction	9																		
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10																			

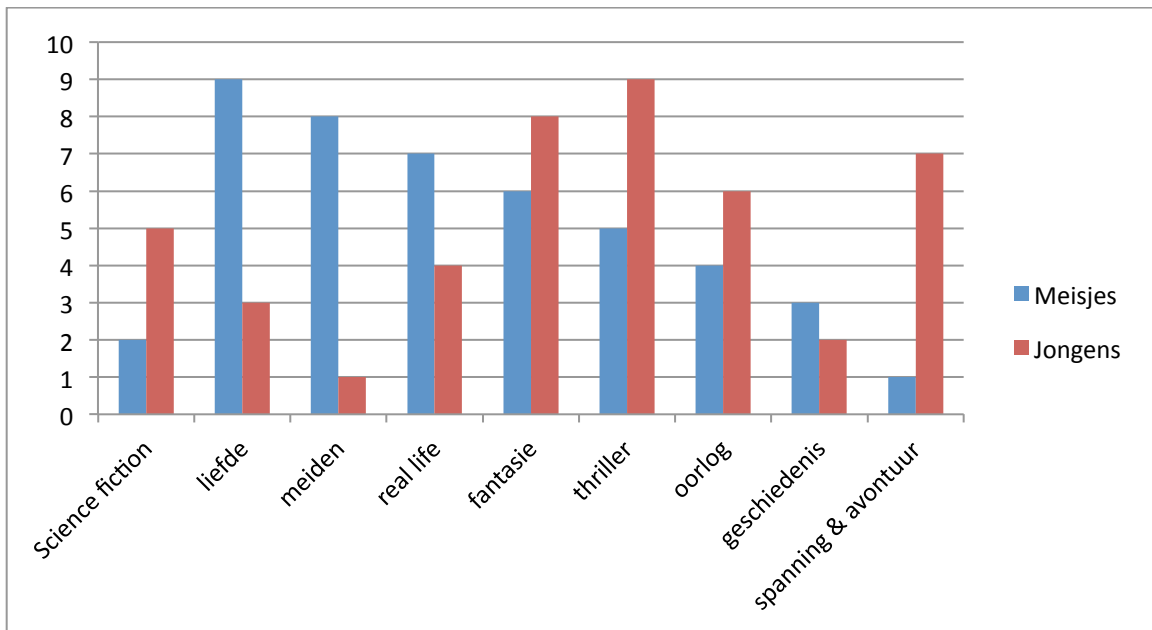
Opmerkingen:

2.4 Verwerking enquête

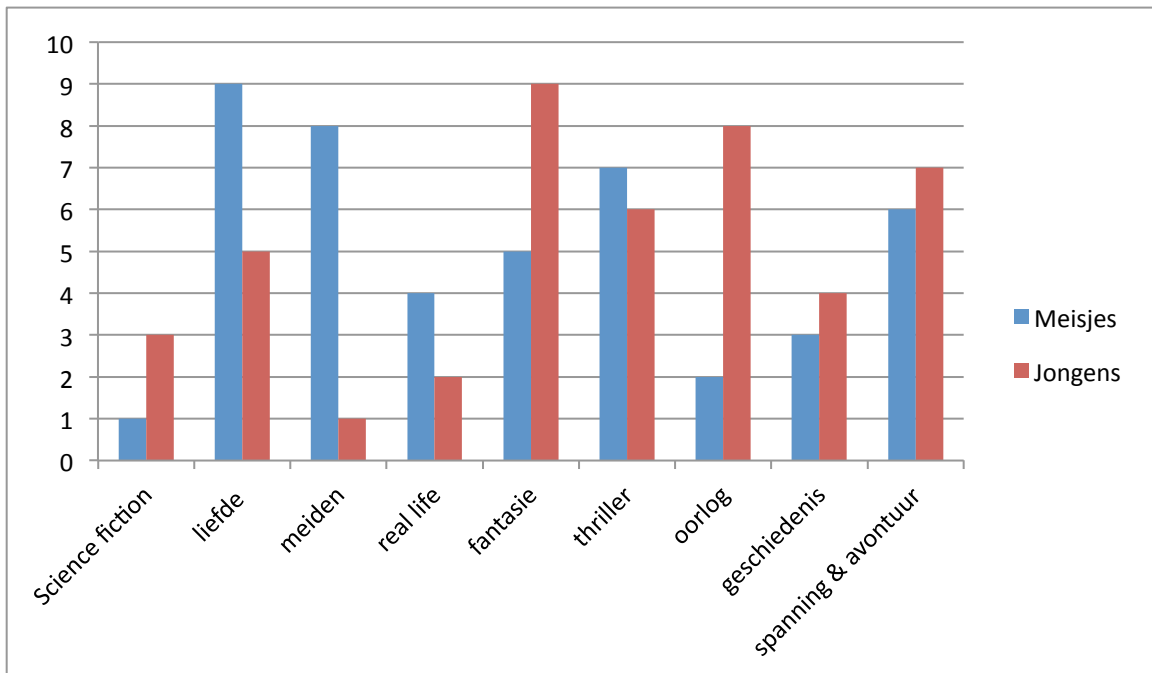
In deze vraag zijn de uitkomsten van de enquête schematisch weergegeven. Bij iedere grafiek staat de opleiding, het niveau en het leerjaar vermeld. Op de verticale as is gebruik gemaakt van een schaalverdeling van 0-10, waarbij tien de hoogste score (zeer vaak) is en nul de laagste (nooit).

Welk genre lees je graag?

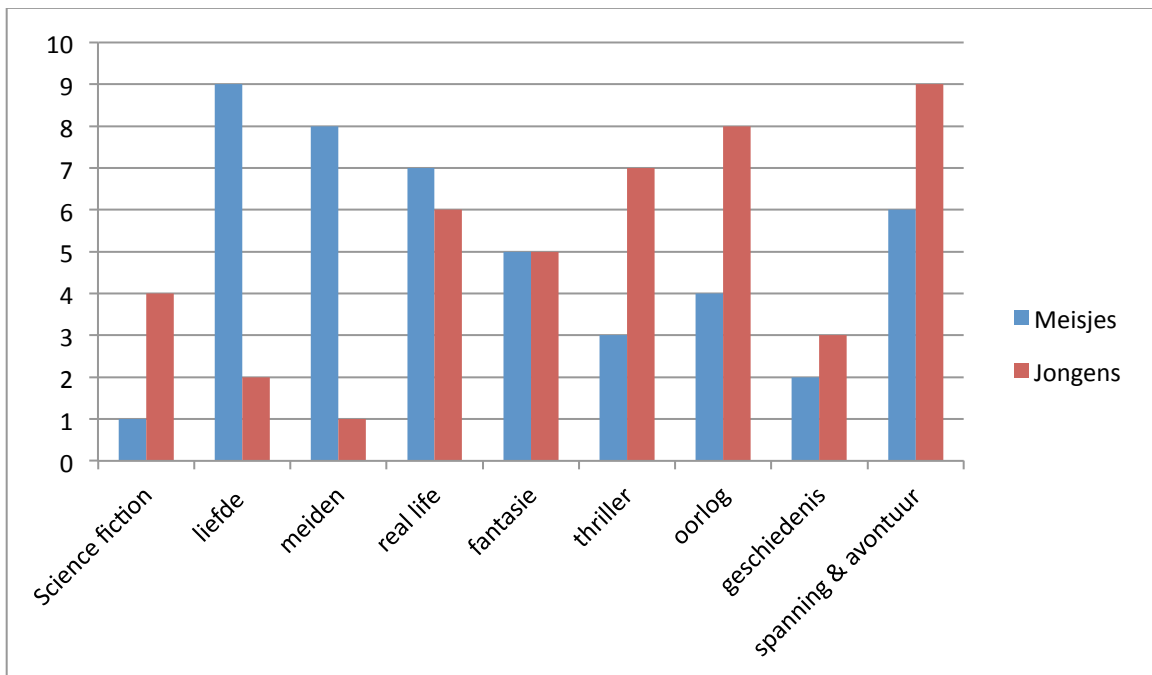
VMBO b, k, t klas 1 en 2

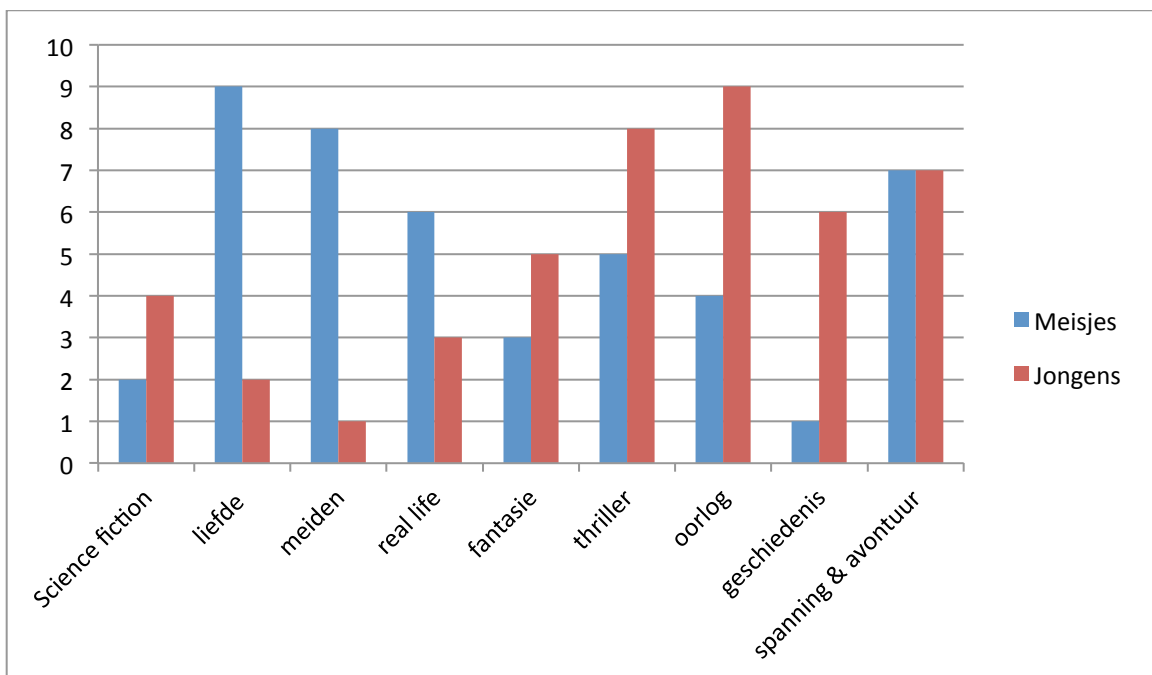
Havo/ Vwo klas 1 en 2

Vmbo B.K.T. klas 3

Havo/ Vwo klas 3

Welk boek raad je aan? (top 3)

Vmbo b,k,t klas 1 & 2

Meisjes	Jongens
Chantage, Hans Mijnders	Life Liners
Blauwe plekken	Schoten in Schenkel
Achste groepers huilen niet	Daan en Sietze helpen de verzetsgroep

Havo/ Vwo klas 1 & 2

Meisjes	Jongens
Achste groepers huilen niet	De grijze jager
De honger spelen	De wraak van de wolf
Briefgeheim	Kinderen van moeder aarde

Vmbo b, k, t klas 3

Meisjes	Jongens
Dodelijk verliefd	Oorlogswinter
Julia's zus	Radeloos
Spijt	Life liner

Havo/ Vwo klas 3

Meisjes	Jongens
Duiventil	De wraak van de wolf
Eerste kus	De grijze jager
De jongen in de gestreepte pyjama	Jihad

Van welke schrijver lees je graag boeken? (top 3)

Vmbo b,k,t klas 1 & 2

Meisjes	Jongens
Carry Slee	Adrie Burghout
Hans Mijnders	Hans Mijnders
Francien Oomen	Ben de Raaf

Havo/ Vwo klas 1 & 2

Meisjes	Jongens
Carry Slee	Jan Terlouw
Francine Oomen	Bert Wiersema
Thea Beckman	Jacques Vriens

Vmbo b, k, t klas 3

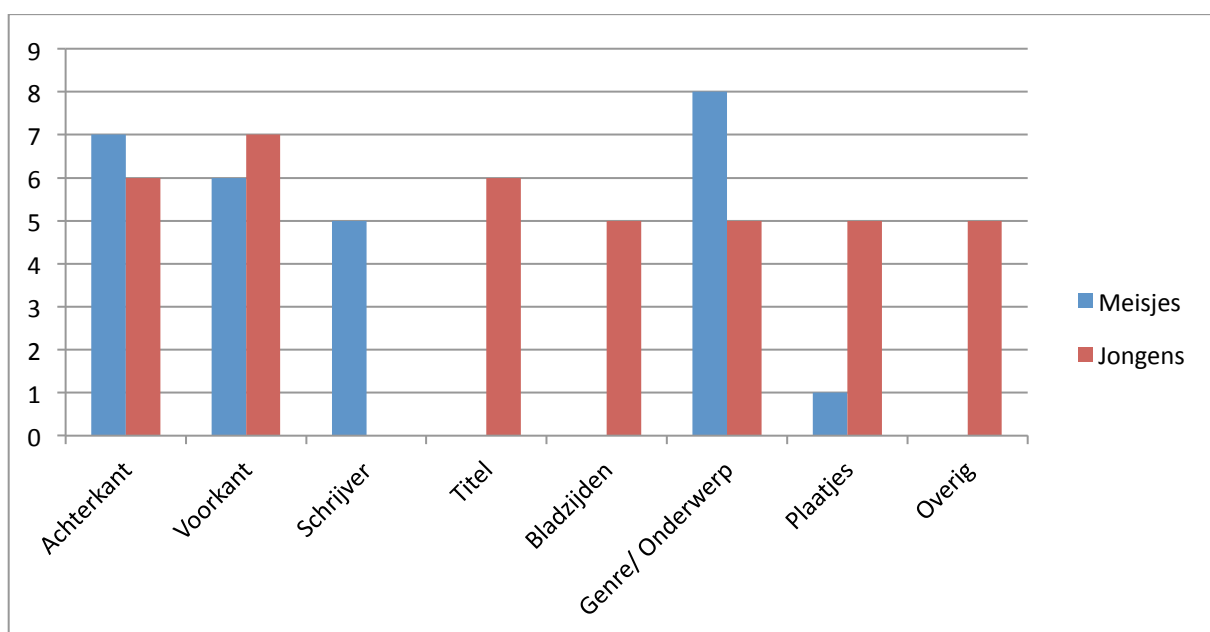

Meisjes	Jongens
Hans Mijnders	Carry Slee
Hanneke van der Steeg	Hans Mijnders
Carry Slee	Jacques Vriens

Havo/ Vwo klas 3

Meisjes	Jongens
Suzanne Wittpenning	Ben de Raaf
Carry Slee	John Flanagan
Francine Rivers	Carl Barks

Wat bepaalt jouw keuze voor een boek?

Leesvoorkeuren van adolescenten

Op het Scalda-college in Vlissingen is de enquête voor het leesvoorkeurenonderzoek uitgezet in twee groepen van de afdeling motorvoertuigentechniek. Het gaat om twee groepen studenten in de leeftijd van 16 – 18 jaar uit leerjaar 1 en 2 van de niveau 4 opleiding. Deze twee groepen samen vormen een groep van 25 studenten van het mannelijk geslacht. Zij hebben als vooropleiding een vmbo-k of vmbo-t diploma. Vijf studenten komen van de havo of het hbo, waar ze hun opleiding niet hebben afgerond.

In onderstaande analyse zijn de vragen twee, vijf en zes van de enquête niet opgenomen, omdat op deze vragen geen antwoord gegeven is.

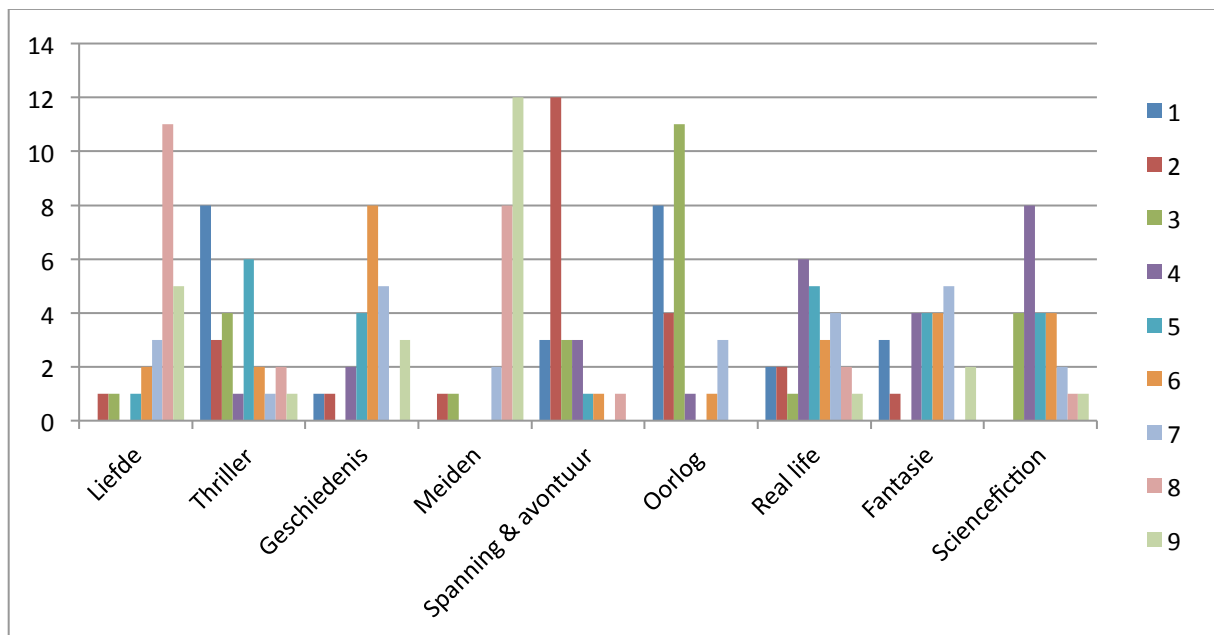
Welke boeken lees je graag?

De volgende genres worden met regelmaat gelezen door de studenten:

- oorlogsboeken
- informatieve boeken
- informatieve tijdschriften
- actieboeken
- avonturenboeken
- technische boeken
- detectives
- biografische boeken
- stripboeken

Welke boeken lees je graag? (top 9)

In onderstaande grafiek is te zien op welke plaats de studenten een genre neerzetten. Nummer 1 (donker blauw), nummer 2 (rood) en nummer 3 (groen) geven weer hoeveel studenten een bepaald genre in hun top drie hebben staan. De andere nummers, vooral 6 tot en met 9 zijn de minst favoriete genres bij de studenten.

Welk leesboek zou je aanraden bij jouw klasgenoten?

De geënquêteerde studenten hebben hier niet altijd iets ingevuld. Een aantal studenten hebben een tijdschrift ingevuld, het gaat dan om de Donald Duck of Top Gear Magazine. Diegene die wel een boek hebben ingevuld hebben voornamelijk voor de onderste drie gekozen.

- Oorlogswinter
- Arendsoog
- Baantjer

Van welk boek heb je een film gekeken?

De volgende boekverfilmingen zijn door de geënquêteerde groep bekeken:

- De hobbit
- Narnia
- Kruistocht in spijkerbroek
- Lord of the Rings
- Oorlogswinter
- Romeo en Juliet
- De schippers van de Kameleon
- Da Vinci code
- Pietje Bel
- Ciske de Rat
- Harry Potter
- Twilight
- Zwartboek

Waar let je op als je een boek kiest?

- Het aantal bladzijdes in een boek
- Plaatjes
- Genre
- Schrijver
- De voorkant van het boek
- Flaptekst
- Is er een film van
- Duidelijk en begrijpelijke taal

Is het aantal bladzijdes bepalend voor je keuze?

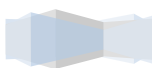
Bij vijftien van de vijfentwintig studenten zijn het aantal bladzijdes belangrijk, bij de andere niet.

Waarom houd je wel of niet van lezen?

Het merendeel geeft aan dat ze er geen tijd voor hebben. Ze zijn liever praktisch bezig, ze kunnen zich niet concentreren om te lezen. Studenten die aangeven dat ze het wel leuk vinden geven aan dat ze de woordenschat wordt vergroot en dat het ontspannend werkt.

Conclusie

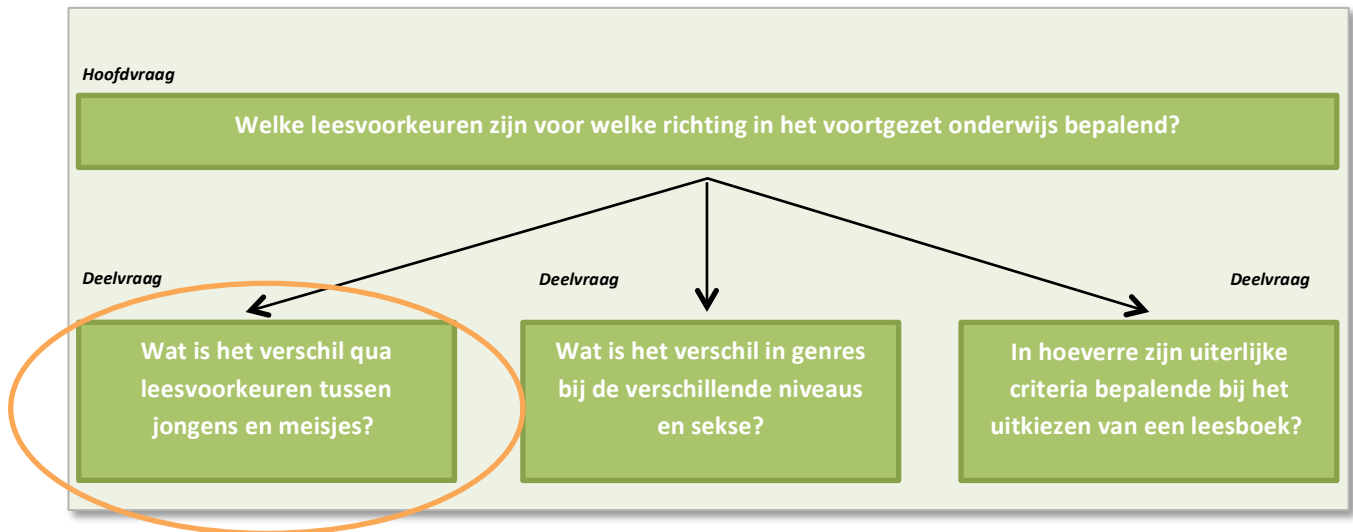
In de grafiek op bladzijde 21 is te zien dat bij de geënquêteerde groep studenten drie genres het meest geliefd zijn: spanning en avontuur, oorlog en thriller. In alle vragen komen deze genres het sterkst naar voren. Verder dient deze enquête als extra informatie voor ons als werkgroep. In het artikel van *De Sterck, M (2004)*, wordt er gesproken over een breukvlak in de leeftijdscategorie 15-18 jaar, deze resultaten zijn een voorbeeld van het breukvlak en laten zien dat jongeren in deze leeftijd afhaken. Verklarende factoren zijn o.a. psychische, sociale en culture groei, ingebed tussen de puberteit en wat volwassenheid wordt genoemd. Met deze informatie kunnen we middels de recensies op de site inspelen op de behoeftes van deze leeftijdscategorie.

2.5 Eindconclusie praktijkonderzoek

2.5.1 Deelvraag 1 – Wat is het verschil qua leesvoorkeuren tussen jongens en meisjes?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag is er gebruik gemaakt van informatie uit verschillende grafieken namelijk:

- Vmbo t, k, b – klas 1 en 2
- Havo / vwo klas 1 en 2
- Vmbo b, k, t – klas 3
- Havo / vwo klas 3

Per grafiek is er gekeken naar opmerkelijke verschillen. Deze worden als eerst behandeld om vervolgens naar aanleiding van de grafieken van de eerste- en tweedejaars een tussentijdse conclusie te trekken. Als laatst hebben wij deze conclusies tot één conclusie teruggebracht.

Vmbo t, k, b – klas 1 en 2: In de grafiek is te zien dat jongens het meest kiezen voor fantasie, thriller en spanning & avontuur. Meiden kiezen voor liefde, meiden en real life.

Havo / vwo klas 1 en 2: Jongens kiezen het meest voor fantasie, oorlog en spanning & avontuur. Meiden kiezen voor liefde, meiden en thriller.

Voorlopige conclusie aan de hand van de uitkomsten van leerjaar 1 en 2 van het vmbo, havo en vwo:

Er is een duidelijk verschil tussen de jongens en de meisjes. Zo concluderen we dat jongens de voorkeur geven aan het lezen van boeken die spannend zijn of spannende elementen hebben. Meiden kiezen vooral voor realistische boeken. Daarnaast is er een opmerkelijk verschil tussen vmbo en havo/vwo. De groep jongens van havo/ vwo verkiest oorlog boven thriller en de meiden van havo/ vwo zoeken spanning op door voornamelijk te kiezen voor thriller.

Vmbo b, k, t – klas 3: Jongens kiezen voornamelijk voor spanning & avontuur, oorlog en thriller. Meisjes kiezen voor liefde, meiden en real life.

Havo / vwo klas 3: Jongens kiezen voornamelijk voor oorlog, thriller, spanning & avontuur. Meisjes kiezen voor liefde, meiden en real life.

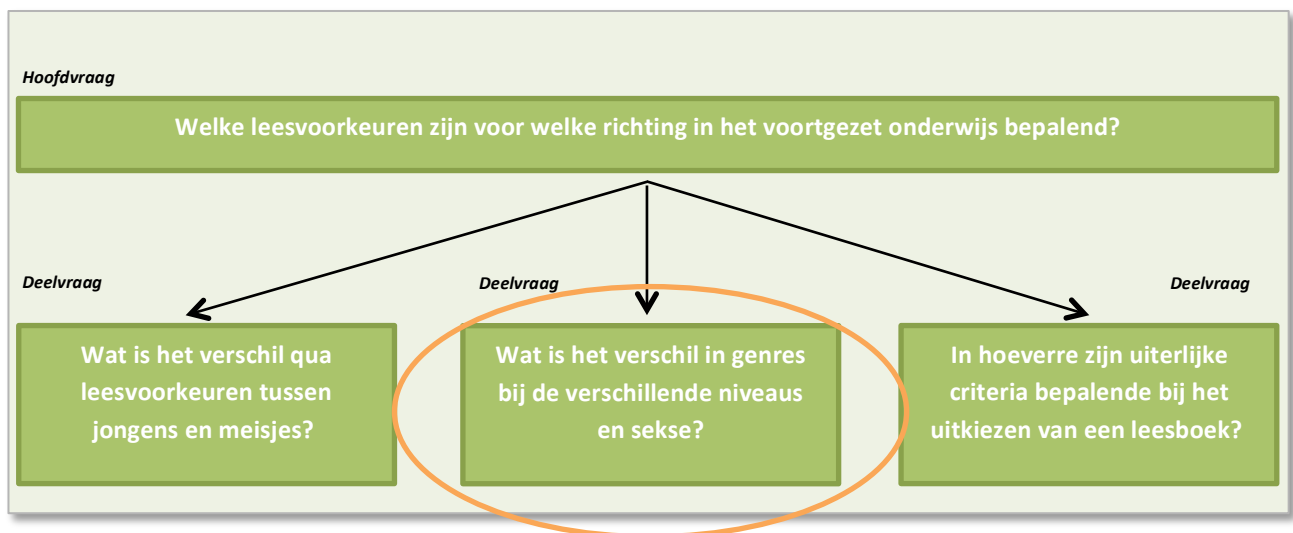
Voorlopige conclusie aan de hand van de uitkomsten van leerjaar 3 van het vmbo, havo en vwo:

Er is een duidelijk verschil tussen jongens en meisjes. Het is eenzelfde verschil als bij de eerste en tweede genoemde groepen. Beide groepen kiezen nu voor dezelfde genres. Wat opvalt wanneer we de eerste twee groepen vergelijken met de laatste twee groepen is dat de verschillen te benoemen zijn op het gebied van keuze. De keuzes zijn bij de laatste twee groepen nu meer gericht op drie à vier genres.

Eindconclusie – Wat is het verschil qua leesvoorkeuren tussen jongens en meisjes?

Jongens en meisjes kiezen beiden andere genres. Jongens houden meer van genres waar spannende elementen in naar voren komen. Meisjes houden van genres met realistische elementen (realisme). Naarmate de groepen ouder worden blijven de genres voornamelijk hetzelfde. Dit is vooral bij jongens het geval. Zowel jongens als meisjes lezen dan genres waarin spanning voorkomt.

2.5.2 Deelvraag 2 – Wat is het verschil in genres bij de verschillende niveaus en sekse?

Voor het beantwoorden van deze deelvraag hebben wij gekeken naar de uitkomsten van de enquête bij vraag drie. Hierin werd aan de geënquêteerde leerlingen gevraagd om aan te geven welk genre zij het liefst lezen. De uitkomsten hebben wij weergegeven in de twee schema's op de deze en de volgende pagina. Vervolgens hebben wij een conclusie op de deelvraag geformuleerd.

Genre top 5	Vmbo basis, kader en theoretisch klas 1 en 2 meisjes	Havo en vwo klas 1 en 2 meisjes	Vmbo basis, kader en theoretisch klas 3 meisjes	Havo en vwo klas 3 meisjes
	1 Liefde	1 liefde	1liefde	1 liefde
	2 meiden	2 meiden	2 meiden	2 meiden
	3 real life	3 thriller	3 spanning & avontuur	3 real life
	4 fantasie	4 spanning & avontuur	4 real life	4spanning &avontuur
	5 thriller			

Genre top 5	Vmbo basis, kader en theoretisch klas 1 en 2 jongens	Havo en vwo klas 1 en 2 jongens	Vmbo basis, kader en theoretisch klas 3 jongens	Havo en vwo klas 3 jongens
	1 thriller	1 Fantasie	1 oorlog	1spanning & avontuur
	2 fantasie	2 Oorlog	2 thriller	2 oorlog
	3 spanning & avontuur	3 Spanning en avontuur	3 spanning& avontuur	3 thriller
	4 oorlog	4 thriller	4 geschiedenis	4 real life

Wat is het verschil in genres bij de verschillende niveaus en sekse?

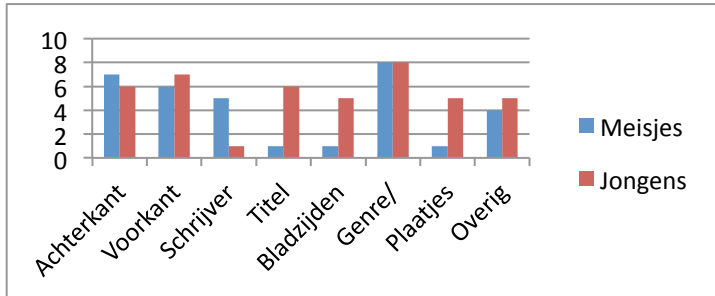
Bij de meisjes is het niveau niet bepalend voor genrevoorkeur. Liefde staat op plaats één, meiden op twee, alleen de derde en vierde keuze wijkt af. Bij de jongens zie je meer verschillen. Oorlog staat bij de bovenbouw van het vmbo, de havo en het vwo op de eerste en tweede plaats. Bij de vmbo onderbouw staat dit genre op plaats vier.

2.5.3 Deelvraag 3 – In hoeverre zijn uiterlijke criteria bepalend bij het uitkiezen van een leesboek?

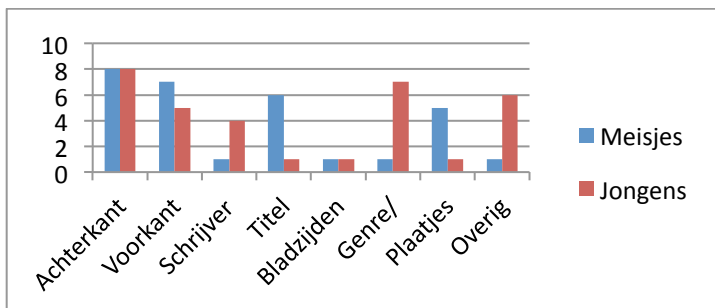

Voor het beantwoorden van deze deelvraag hebben wij gekeken naar de uitkomsten van de enquête bij vragen zeven tot en met tien. De resultaten hebben wij schematisch weergegeven in onderstaande tabellen.

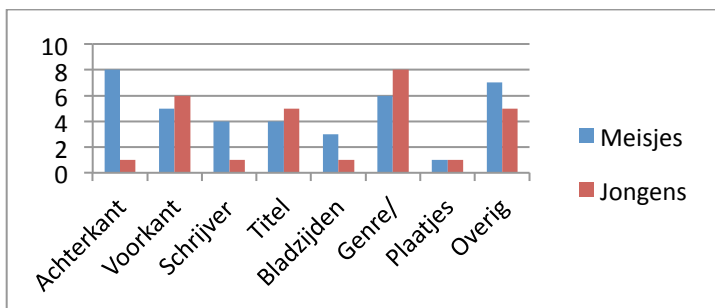
Selectiecriteria - vmbo (basis, kader en theoretische leerweg) klas 1 en 2

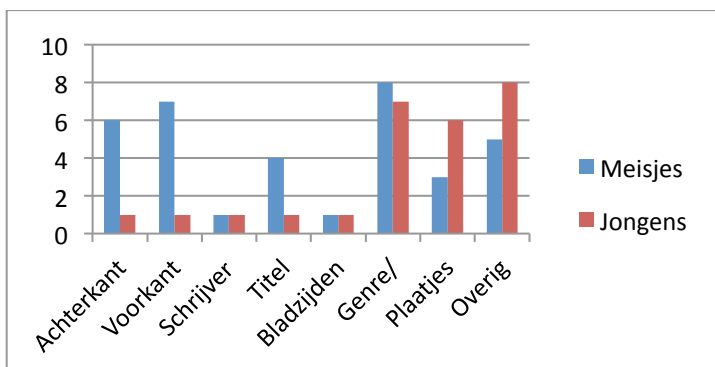
Selectiecriteria – havo/ vwo klas 1 en 2

Selectiecriteria - vmbo (basis, kader en theoretisch leerweg) klas 1 en 2

Selectiecriteria – havo/ vwo klas 3

In hoeverre zijn uiterlijke criteria bepalend bij het uitkiezen van een leesboek?

Bij jongens en meisjes zijn de achterkant en de voorkant van het boek en het genre, het meest bepalend voor de keuze van het boek. Qua uiterlijke kenmerken letten jongeren er op hoe een boek eruitziet. Het aantal pagina's dat een boek heeft is over het algemeen niet bepalend voor de keuze.

In de grafieken scoort *overig* ook redelijk goed. Onder *overig* vallen de containerbegrippen die de jongeren hebben beschreven (leuk, mooi etc.) waar wij geen echte waarde aan kunnen hechten, omdat dit niet meetbaar is. We weten niet of ze met dit waardeoordeel de uiterlijke kenmerken van het boek bedoelen of het verhaal.

2.5.4 Hoofdvraag – Welke leesvoorkeuren zijn voor welke richting in het voortgezet onderwijs bepalend? (praktijkonderzoek)

Genres

Uit het praktijkonderzoek komt duidelijk naar voren dat jongens en meisjes de voorkeur geven aan andere genres. Jongens geven de voorkeur aan genres met spannende elementen (thriller, oorlog, avontuur van oorlog, real life) en meisjes aan de genres die raakvlakken hebben met het realisme (liefde, meidenboeken). Leeftijd speelt bij het kiezen voor een bepaald genre nauwelijks een rol. Zowel op het voortgezet onderwijs als op het mbo is de genrekeuze hetzelfde (hierbij inachtnemend dat op het mbo er enkel jongens geënquêteerd zijn). Wel is bij oudere meisjes, net als jongens, een groeiende voorkeur voor boeken met spannende elementen vast te stellen.

Favoriete schrijvers

De keuze van schrijvers is heel divers. Voor een overzicht van namen van schrijvers die uit de enquête naar voren kwamen, verwijzen wij naar de bijlage 1 (turflijsten praktijkonderzoek) en naar paragraaf 2.4 .

Selectiecriteria keuze boeken

Bij jongens en meisjes zijn de achterkant en de voorkant van het boek en het genre, het meest bepalend voor de keuze van het boek. Qua uiterlijke kenmerken letten jongeren er op hoe een boek eruitziet. Het aantal pagina's dat een boek heeft is over het algemeen niet bepalend voor de keuze. Dit verschilt veelal van klas tot klas en van soort opleiding. Naast de voorkant, achterkant en het genre geven leerlingen aan soms verfilmingen van boeken te kijken, nadat of voordat ze het boek hebben gelezen.

Leesplezier

Uit het praktijkonderzoek komt naar voren dat het grootste deel van de leerlingen niet graag leest. Argumenten als 'het is saai', 'kost teveel tijd', 'doe liever andere dingen', worden gebruikt om het 'niet-lezen' te verantwoorden. De kleinere groep leerlingen die wel graag of soms graag leest geeft onder andere aan te lezen voor ontspanning, om nieuwe dingen te leren en om even aan de realiteit te ontvluchten.

3 Vergelijken resultaten literatuuronderzoek en praktijkonderzoek

3.1 Inleiding eindconclusie leesvoorkeurenonderzoek

In deze paragraaf leggen we de uitkomsten van het literatuuronderzoek naast onze resultaten die we verkregen hebben uit het analyseren van de afgenomen enquêtes. We gaan eerst in op het artikel 'Meer aandacht voor leesplezier in het literatuuronderwijs' van E. van Schooten, dan koppelen we onze resultaten aan het artikel van M. de Sterck 'Een vaste stek? De adolescentenroman tussen Nijntje en Nabokov'. Vervolgens trekken we onze conclusies in hoeverre het uiterlijk van een boek een rol speelt bij de keuze ervan, daarna besteden we een aparte deelparagraaf aan de allochtonen/ autochtonenliteratuur en als laatste evalueren we ons onderzoek.

3.2 E. van Schooten: *Meer aandacht voor leesplezier in het literatuuronderwijs*

Uit het onderzoek van Erik Joost van Schooten blijkt dat plezier in het lezen essentieel is om leerlingen aan het lezen te krijgen en te houden. Wij zien in de afgenomen enquêtes wel aanwijzingen dat leerlingen die aangeven van lezen te houden, meer betrokken zijn bij het onderwerp en meer kennis paraat hebben. Zo kunnen deze leerlingen meer schrijvers noemen die ze graag lezen, dragen ze meerdere titels aan die ze anderen zouden aanraden en kunnen ze beter onder woorden brengen wat ze zo aanspreekt bij deze boeken. Leerlingen die aangegeven hebben niet van lezen te houden lieten deze vragen vaak leeg of vulden deze velden maar gedeeltelijk in.

Verder geeft Van Schooten aan dat iets leren van een boek minder belangrijk is dan het plezier bij het lezen. Wij zien dat in onze enquêtes ook terug, de meeste leerlingen die aangeven graag te lezen omschrijven dit met een reden als: 'leuk', 'ontspannend', 'lekker in je eigen wereld' en 'tot rust komen'. Toch noemen leerlingen ook redenen als: 'Je wordt er slim van', 'het is een nuttige tijdsbesteding' en 'je leert er nieuwe dingen van'. Blijkbaar vinden leerlingen het wel belangrijk dat ze iets leren van lezen. Een aantal leerlingen benoemt van zichzelf dat ze zwak zijn in lezen en het daarom niet leuk vinden. Sommige leerlingen noemen dyslexie als reden, maar anderen geven ook aan dat ze er te traag in zijn en daardoor moeilijk in het verhaal komen. Wat ons opviel is dat veel leerlingen die ook aangeven 'soms' graag te lezen, dit onderbouwen met het feit dat ze eigenlijk niet graag lezen, maar als ze eenmaal bezig zijn (meestal aangezet door het verplichte boekverslag van school), ze het stiekem wel leuk vinden.

Daarnaast geeft Van Schooten aan in zijn onderzoek, dat bij jongens de literaire respons sneller vermindert met de jaren dan bij meisjes. Over deze ontwikkeling kunnen wij niets zeggen, omdat we dan nu een 0-meting hadden moeten doen en dan over een paar jaar dit nog eens zouden moeten onderzoeken. Wat we wel kunnen concluderen aan de hand van de afgenomen enquêtes is dat jongens vaker aangeven dat ze niet van lezen houden dan meisjes.

De aanbevelingen van Van Schooten voor het voortgezet onderwijs zullen wij zeker overnemen. Zo zullen wij op onze website boeken aanbieden die gericht zijn op het bevorderen van het leesplezier. We zullen dus kiezen voor boeken die aansluiten bij de belevingswereld van de leerlingen. Natuurlijk letten we er ook op dat het niveau passend is voor de doelgroep en niet te moeilijk.

Uit de enquêtes blijkt dat leerlingen een sterke voorkeur hebben voor bepaalde genres. Hoewel het natuurlijk goed is om leerlingen kennis te laten maken met wat de literatuur nog meer te bieden heeft (bv. andere genres), is het voor het bevorderen (en vasthouden!) van het leesplezier essentieel om leerlingen zelf de boeken te laten kiezen die ze willen lezen.

Als wij de enquêtes analyseren en de uitkomsten op een rijtje zetten, dan kunnen we concluderen dat de genrevoorkeuren meer bepaald worden door het geslacht dan door het schoolniveau. Zo lezen jongens uit de eerste en tweede klas het liefst spannende boeken of boeken met spannende elementen erin. (Bv. oorlog, spanning & avontuur, fantasie en thriller). Meisjes lezen het liefst realistische boeken vol liefde en problemen. (Bv. meidenboeken, liefde en reallife). Ook in de derde klas blijft dit verschil bestaan, hoewel er zich bij de jongens een kleine wijziging voordoet. Naarmate jongens ouder worden (derde klas) kiezen ze vaker voor oorlogsboeken dan de jongens in de eerste en tweede klas.

3.3 M. de Sterck: Een vaste stek? De adolescentenroman tussen Nijntje en Nabokov

Volgens Marita de Sterck is het heel moeilijk om negatieve leeservaringen achteraf recht te breien. Zij pleit voor een vermenging van jeugdliteratuur met een overwogen selectie uit de volwassenenliteratuur. Het idee is dat jongeren geen boeken krijgen opgedrongen waar ze nog niet aan toe zijn.

Uit de enquêtes hebben wij niet het idee gekregen dat de leerlingen al veel negatieve leeservaringen opgedaan hebben, maar dat is logisch omdat we de vragenlijsten enkel in de onderbouw hebben uitgezet. Het verwachte breukvlak zal zich dan eerder in de bovenbouw voordoen. (De Sterck noemt dit in haar artikel de 'afhaakleeftijd', en zij plaatst die rond 15-18 jaar.) Het is dus belangrijk dat we de leerlingen gemotiveerd houden (ook in de bovenbouw) en ze literatuur blijven aanreiken waar ze plezier aan kunnen beleven en die ze op het juiste literaire niveau uitdaagt. De selectie met young-adults boeken past hier uitstekend bij, omdat ze nog steeds passen bij de belevingswereld van de (iets oudere) jongere, maar ze al wel wat meer literaire uitdaging bieden. Wat ons wel opvalt nav. de uitslagen van de enquêtes, is dat een aantal leerlingen aangeeft 'vroeger' (dat wil zeggen op de basisschool) veel gelezen te hebben, maar nu niet meer. Ze geven deels aan dat dat te maken heeft met veranderende interesses, maar ook het gevoel dat ze nu minder tijd hebben dan 'vroeger'.

Verder geeft De Sterck aan dat het onderwijs een belangrijke rol speelt op het vlak van literatuur. De groei moet niet geforceerd worden en literatuur vraagt om oefening en ervaring. Jongeren moeten ingewijd worden in de meesterwerken van de westerse cultuur, eventueel met een bewerkte versie van het boek. Sommige adolescenten zullen hier hun eigen pad in uitzetten, maar een grote groep verwacht dat de docent ze een bepaalde kant op stuurt. Het is dus van belang dat de docent de jongeren rondleidt in het literaire veld; oa. door vertelperspectieven, stijlen, structuren, tijd, ruimtes en genres te bespreken. Voorlezen speelt hierbij een essentiële rol. Het is dus van wezenlijk belang dat wij als docenten over voldoende bagage beschikken om leerlingen op het juiste moment in hun leerlijn in contact te brengen met de juiste boeken en schrijvers.

3.4 Alloctonen/autoctonenliteratuur

Wij hebben in onze enquête geen vragen opgenomen waarbij er onderscheid gemaakt wordt tussen alloctone en autoctone lezers. De leerlingen die de enquête ingevuld hebben zijn allen afkomstig van hele verschillende scholen met zeer afwijkende leerlingpopulaties. (Drie MBO-scholen staan in de Randstad, een christelijke middelbare school in Zeeland en een openbare school in West-Brabant). Het spreekt voor zich dat het alloctonen/autoctonen vraagstuk niet op al deze scholen even relevant is. Achteraf gezien hadden we deze factor zeker mee moeten nemen in onze enquête, vooral omdat in artikelen duidelijk wordt dat er (grote en kleine) verschillen zijn met betrekking tot leesattitude en leesomvang bij alloctone en autoctone lezers. Zo blijkt bijvoorbeeld dat alloctone lezers een sterke voorkeur hebben voor boeken die te maken hebben met de

migrantenproblematiek en die over het land van herkomst gaan. Deze leesvoorkeuren hebben te maken met het feit dat de lezers informatie over hun land krijgen en dat ze zich kunnen herkennen in het verhaal en de personages.

Uit het onderzoek van M. Hermans bleek ook dat allochtone leerlingen een hogere leesmotivatie hebben dan autochtone leerlingen, maar dat het leesklimaat thuis voor de allochtone leerling iets ongunstiger uitpakt. Het is daarom als docent heel belangrijk in de lessen Nederlands voldoende aandacht te besteden aan fictie. Wij zien in de praktijk ook wel dat allochtone leerlingen uit zichzelf vaak kiezen voor boeken van niet-Nederlandse schrijvers. Jongens kiezen dan graag voor boeken van Khalid Boudou en meisjes lezen graag boeken van Zohra Zarouali. We kunnen hier rekening mee houden als we onze mediatheek samenstellen, door ook boeken te lezen die tegemoet komen aan de leesvoorkeuren van allochtone leerlingen.

3.5 Het uiterlijk van boeken

Uit de enquêtes blijkt dat jongeren een boek kiezen gebaseerd op het uiterlijk (voor- en achterkant) van het boek en het genre waartoe het boek gerekend wordt. Het aantal bladzijden van een boek is hierbij in het algemeen geen doorslaggevende factor. (Alhoewel er ook leerlingen zijn die aangeven absoluut geen te dikke of te dunne boeken te willen lezen en op het aantal pagina's te letten als ze weten dat ze weinig tijd hebben).

Wij verwachten met de toename van het aantal e-readers dat *het genre* steeds belangrijker zal gaan worden als criterium bij het kiezen, aangezien leerlingen dan niet meer echt op het feitelijke 'product' af kunnen gaan. Het wordt in onze ogen dan nog belangrijker om op school veel aandacht aan fictie te besteden en veel te vertellen en/of voorlezen uit diverse boeken. Het zal voor een aantal leerlingen anders helemaal onmogelijk worden uit het overweldigende aanbod nog een geschikt boek te kiezen dat ze aanspreekt en dat bij ze past. (Dit zien wij ook in de praktijk terug. De boeken die we tijdens de lessen Nederlands aangeboden hebben en stukjes uit voorgelezen hebben, komen heel vaak terug bij het daaropvolgende boekverslag).

3.6 Evaluatie

Wij hadden van tevoren verwacht dat schoolniveau een belangrijke factor zou zijn bij het onderzoek naar leesvoorkeuren bij jongeren, maar dat bleek niet zo te zijn. Uit ons onderzoek bleek dat geslacht een veel grotere rol speelt. De verschillen tussen leerjaar en schoolniveau waren veel kleiner.

Door de combinatie van het literatuuronderzoeken ons praktijkonderzoek hebben we een goed beeld gekregen van de leesvoorkeuren van onze leerlingen en weten we waar we op moeten letten bij het vullen van onze mediatheek. Het is achteraf gezien jammer dat we in ons praktijkonderzoek de leesvoorkeuren van allochtonen en autochtone jongeren niet hebben vergeleken, maar we kunnen hier ons zeker wel baseren op het literatuuronderzoek, vooral omdat we een aantal van ons deze voorkeuren in de praktijk ook terugziet.

Bijlage 1 Turflijsten praktijkonderzoek

Klas B1I (brugklas mavo/havo)	Meisjes (9 Iln.)	Jongens (14 Iln.)
1. Wat voor soort boeken lees je graag?	drama 1 avontuur/spanning 5 liefde 3 meiden 2 real life 2	Oorlog 3 Hier en nu 1 Sciencefiction 1 Thriller 1 Strips 1 avontuur/spanning 9
2. Favoriete schrijver?	Carry Slee 4 Francine Oomen 1 John Green 1 Verschillende 2 Heb ik niet 1	Carry Slee 3 Heb ik niet 9 Mel Wallis Vries 2 Paul v. Loon 1
3. Favoriete genres:	Liefde 54 Sciencefiction 13 Geschiedenis 12 Thriller 33 Meiden 54 Spanning/avontuur 36 Oorlog 19 Reallife 52 Fantasie 36	Liefde 38 Sciencefiction 68 Geschiedenis 48 Thriller 100 Meiden 27 Spanning/avontuur 97 Oorlog 91 Reallife 87 Fantasie 79
Favoriete genres top 9:	Liefde + meiden (54) Reallife (52) Spanning/avontuur + fantasie (36) Thriller (33) Oorlog (19) Sciencefiction (13) Geschiedenis (12)	Thriller (100) Spanning/avontuur (97) Oorlog (91) Reallife (87) Fantasie (79) Sciencefiction (68) Geschiedenis (48) Liefde (38) Meiden (27)
4. Leesboek dat je zou aanraden?	Afblijven 1 Lekker weg 1 Dat heb ik weer 1 Hot or not 1 Het grote misschien 1 Hoe overleef ik 1 De vliegenaar 1 Heb ik niet 1	Stormbreaker 1 Als je dit leest ben ik dood 1 Akkie Vals 2 Jongen in de gestreepte pyjama 1 Chatgevaar 2 Spijt 1 Erebos 1 Achtste groepers huilen niet.
5. Waarom zou je dit boek aanraden?	Spannend 4 Inhoud 2 Zielig verhaal 1	Leuk boek 4 Spannend 8 Zielig verhaal 1 Leuk boek 4 Leert je iets 1 Doet me aan iemand denken 1
6. Heb je wel eens boek meerdere keren gelezen?	Ja 4 Nee 4 Hoe overleef ik? 2 Jongen gestreepte pyjama Vermist 1	Ja 5 Nee 9 Huis Anubis 1 Chatgevaar 1 Aardsrivalen 1 Erebos 1 Stormbreaker 1
7. Van welk boek wel eens film gezien?	Vliegenaar 1 Harry Potter 1 Hoe overleef ik 1 Achtste gr. huilen niet 1 Loverboy 1 Afblijven 3 Radeloos 1	Lord of the rings 1 Alibi 1 Wilde voetbalbende 1 Jongen gestr. pyjama 1 Akkie 1 Oorlogswinter 2 Huis Anubis 1 Harry Potter 1
8. Waar let je op als je boek kiest?	Aantal blz. 2 Genre 1 Achterkant 6 Voorkant/kaft 5 Titel 2	Aantal blz. 2 Genre 1 Achterkant 3 Voorkant/kaft 10 Titel 3

	Inhoud 1 Taalgebruik 1 Lettertype 1	Dat het niet romantisch is 1
9. Aantal blz. bepalend voor je keuze?	Ja 2 Nee 3 Soms 4 afhankelijk van: leenduur 1 inhoud 1 tijd 1	Ja 9 Nee 3 Soms 2 afhankelijk van: inhoud 1 teveel = niet goed 1
10. Houd je van lezen? Waarom wel/niet?	Ja 4 - rust 1 - nieuwe dingen leren 1 Nee 5 - Saai 1 - Als ik bezig ben wel 1 - Liever film 1 - Liever buiten spelen 1	Ja 2 - goede tijdsbesteding 1 - leuk 1 Nee 12 - Saai 5 - Moet voor school 2 - Ik kan het niet goed (dyslexie) 2 - Liever film 1

Klas B1H (brugklas mavo/havo)	Meisjes (7 lln.)	Jongens (15 lln.)
1. Wat voor soort boeken lees je graag?	thrillers 2 reallife 1 spannend 3 zelig 1 meisjesboek 2	thrillers 4 reallife 1 spannend 7 grappig 1 fantasievol 2 oorlog 3 horror 1 hier-en-nu 1
2. Favoriete schrijver?	Carry Slee 4 Francine Oomen 1 Marry Arrigan 1 Heb ik niet 2	JK Rowling 2 Paul van Loon 1 Annabel Pitcher 1 Jan Terlouw 1 Jaques Vriens 1 Tais Teng 1 Stefanie Meyer 1
3. Favoriete genres:	Liefde 45 Sciencefiction 20 Geschiedenis 10 Thriller 36 Meiden 58 Spanning/avontuur 45 Oorlog 19 Reallife 49 Fantasie 32	Liefde 29 Sciencefiction 72 Geschiedenis 68 Thriller 113 Meiden 19 Spanning/avontuur 114 Oorlog 110 Reallife 71 Fantasie 81
Favoriete genres top 9:	Meiden (58) Reallife (49) Spanning + Liefde (45) Thriller (36) Fantasie (32) Sciencefiction (20) Oorlog (19) Geschiedenis (10)	Spanning/avontuur (114) Thriller (113) Oorlog (110) Fantasie (81) Sciencefiction (72) Reallife (71) Geschiedenis (68) Liefde (29) Meiden (19)
4. Leesboek dat je zou aanraden?	Razend 1 Duizend km. 1 Voor ik val 1 Henna op je huid 1 Dood voor ogen 1 Spijt 1 Geen geweld 1	Gaten 1 Prinses Yasmina 1 Vuurbom 1 Korte leven van Bree Tanner 1 Om middernacht gaat 't spoken 1 Jongen gestreepte pyjama 1 Kruistocht in spijkerbroek 1 Bad boys 4 life 1 Pokerface 1 Mijn zus woont op de schoorsteenmantel 1 Boy 1
5. Waarom zou je dit boek aanraden?	Leuk 4	Leuk 3

	Spannend 2 Cultureel 1 Mooi 1 Onderwerp 1	Spannend 9 Mooi 1 Je krijgt medelijden 1 Mijn zus heeft dit boek geschreven 1 Vol fantasie 1 Eng 1
6. Heb je wel eens boek meerdere keren gelezen?	Ja 5 Nee 2	Ja 5 Nee 9
	Blauwe plekken 1 Prinses Yasmina 1 Spijt 1 Regenboog 1 Duizend km. 1	Weerwolvenbos 1 Lover of loser 1 Boy 7 Prinses Yasmina 1
7. Van welk boek wel eens film gezien?	Geen 1 Briefgheim 1 Afblijven 2 Hoe overleef ik 1	Gaten 1 Harry Potter 6 Kruistocht in spijkerbroek 1 Timboektoe 1 Oorlogswinter 2 Razend 1
8. Waar let je op als je boek kiest?	Samenvatting 1 Voorkant 4 Achterkant 5 plaatjes 1 lettertype 1 genre 1 titel 2	voorkant 3 achterkant 5 genre 3 dikte 2 onderwerp 4 titel 4
9. Aantal blz. bepalend voor je keuze?	Ja 0 Nee 4 Soms 3 - als boek leuk is maakt niet uit - niet meer dan 200 blz.	Ja 8 Nee 5 Soms 2 - voor boekenbeurt dun boek, in vrije tijd dikker
10. Houd je van lezen? Waarom wel/niet?	Ja 4 - nuttig 1 - lekker in eigen wereld 1 - ontspannend 1 Nee 0 Soms 3 - voor boekverslag wel leuk	Ja 4 - van lezen word je slim - leuke tijdsbesteding Nee 6 - Saai 2 - Tijdverspilling 1 - Gaat langzaam 2 - Word er moe van 3 Soms 4 - strips wel leuk

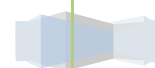
Klas H2C (havo 2)	Meisjes (11 lln.)	Jongens (11 lln.)
1. Wat voor soort boeken lees je graag?	Liefde 1 Reallife 3 Young Adult 1 Horror 3 Thriller 4 Detective 2 Avontuur 3 Komisch 2	Spannend 7 Misdaad 2 Stripboeken 3 Actie 3 Avontuur 1 Sport 2 Oorlog 1 Geen 1
2. Favoriete schrijver?	Heb ik niet 6 Carry Slee 1 Maren Stoffel 1 Alysson Noell 1 Becca Fitzpatrick 1 Mel Wallis de Vries 1 Lindsey Kelk 1	Heb ik niet 7 Michelle Paver 1 Carry Slee 2
3. Favoriete genres:	Liefde 70 Sciencefiction 38 Geschiedenis 39	Liefde 26 Sciencefiction 50 Geschiedenis 47

	Thriller 79 Meiden 47 Spanning/avontuur 77 Oorlog 45 Reallife 66 Fantasie 56	Thriller 74 Meiden 12 Spanning/avontuur 88 Oorlog 85 Reallife 45 Fantasie 60
Favoriete genres top 9:	Thriller (79) Spanning (77) Liefde (70) Reallife (66) Fantasie (56) Meiden (47) Oorlog (45) Geschiedenis (39) Sciencefiction (38)	Spanning (88) Oorlog (85) Thriller (74) Fantasie (60) Sciencefiction (50) Geschiedenis (47) Reallife (45) Liefde (26) Meiden (12)
4. Leesboek dat je zou aanraden?	Op blote voeten 1 Komt een vrouw bij de dokter 1 Evermore 1 Dromen 1 Vals 1 Afblijven 1 Hunger games 1 Ik hou van New York/Parijs 1	Torak en wolf 2 De gele scooter 1 Donald Duck 2 Adelaar van het Negende 1 Neergestort 1 Hunger Games 1 De vuurbom 1
5. Waarom zou je dit boek aanraden?	Realistisch 1 Mooi 3 Spannend 2 Onverwacht einde 1 Leuk 2	Spannend 6 Leuk 3 Grappig 2 Je leert ervan 1 Avontuurlijk 1
6. Heb je wel eens boek meerdere keren gelezen?	Ja 6 - op blote voeten - 10.000 zoenen - Hoe overleef ik? - Evermore - Drift - Achtste groepers huilen niet - alle boeken die ik heb Nee 4	Ja 5 - Torak en wolf 2 - De Kameleon 1 Nee 6
7. Van welk boek wel eens film gezien?	Afblijven 3 Timboektoe 1 Hoe overleef ik 2 Komt een vrouw bij de dokter 1 Harry Potter 3 Lover of loser 1 Kruistocht in spijkerbroek 1 Achtste groepers huilen niet 2 Hunger games 1 Twilight 1 Huis Anubis 1	Afblijven 1 Oorlogswinter 5 Harry Potter 1 Timboektoe 1 Lover of loser 1 Hunger Games 1 Snuf de hond 1
8. Waar let je op als je boek kiest?	Leeftijd 2 Genre 3 Voorkant 2 Achterkant 2 Eerste en laatste zin 1 Dikte (moet lekker dik zijn) 1 Niet te kleine letters 3	Titel 2 Samenvatting 4 Aantal blz. 3 Onderwerp 1 Achterkant 5 Voorkant 4 Genre 2
9. Aantal blz. bepalend voor je keuze?	Ja 6 - niet te dun Nee 2 Soms 2 - als het te dun is dan kies ik het niet - hangt af van onderwerp	Ja 6 Nee 1 Soms 4 - hangt ervan af of het leuk boek is 4
10. Houd je van lezen? Waarom wel/niet?	Ja 5 - als boek leuk is - wegdromen naar andere wereld en genieten - ik blijf er rustig door Nee 4 - saai 1 - duurt lang 1	Ja 3 - als het leuk boek is 2 Nee 8 - ik kan het niet goed 2 - tijdsverspilling 2 - saai 1 - doe liever iets anders 3 - duurt te lang 1

- te weinig concentratie 1
- geen tijd

Soms 1
- vroeger wel, nu niet 1

Klas H2D (havo 2)	Meisjes (10 lln.)	Jongens (16 lln.)
1. Wat voor soort boeken lees je graag?	Liefde 3 Horror 1 Avontuur 2 Reallife 4 Spanning 2 Thriller 4 Fantasie 1 Geschiedenis 1	Vechten 1 Fantasie 1 Spanning 5 Sport 3 Avontuur 5 Actie 2 Dieren 1
2. Favoriete schrijver?	Heb ik niet 3 Carry Slee 5 Francine Oomen 1 Suzanne Vermeer 1 Simone van der Vlugt 1	Heb ik niet 13 Tolkien 1 Miriam Mous 1 Jan Terlouw 1
3. Favoriete genres:	Liefde 72 Sciencefiction 34 Geschiedenis 23 Thriller 64 Meiden 65 Spanning/Avontuur 70 Oorlog 28 Reallife 64 Fantasie 41	Liefde 30 Sciencefiction 75 Geschiedenis 82 Thriller 109 Meiden 23 Spanning/Avontuur 127 Oorlog 111 Reallife 72 Fantasie 81
Favoriete genres top 9:	Liefde (72) Spanning/Avontuur (70) Meiden (65) Thriller + Reallife (64) Fantasie (41) Sciencefiction (34) Oorlog (28) Geschiedenis (23)	Spanning/Avontuur (127) Oorlog (111) Thriller (109) Geschiedenis (82) Fantasie (81) Sciencefiction (75) Reallife (74) Liefde (30) Meiden (23)
4. Leesboek dat je zou aanraden?	Bangkokboys 1 Vlinders 2 Radeloos 1 Pretty little liars 1 Schuld 1 Afblijven 1 Bon bini beach 1	Gaten 1 Latino King 1 Hobbit 3 Complot 365 1 Spijt 1 Harry Potter 2 Ik Zlatan 1 Boy 7 1
5. Waarom zou je dit boek aanraden?	Spannend 5 Mooi 2 Leuk 2 Je leert ervan 1	Leuk 3 Spannend 5 Avontuurlijk 1 Je leert ervan 1 biografie 1
6. Heb je wel eens boek meerdere keren gelezen?	Ja 5 - Afblijven 1 - Dolfin boek 1 - Lover of loser 1 - Razend 1 - Lena lijstje Nee 5	Ja 5 - Warrior Cats 1 - Afblijven 1 - Spijt 1 - Harry Potter 1 - Oorlogswinter 1 Nee 10
7. Van welk boek wel eens film gezien?	Afblijven 6 Harry Potter 2 Mathilda 2 Radeloos 3 Oorlogswinter 1 Hoe overleef ik 1 Razend 1 Kruistocht in spijkerbroek	Gaten 1 Razend 2 Hobbit 2 Afblijven 3 Harry Potter 3

8. Waar let je op als je boek kiest?	<p>Of het me aanspreekt 2</p> <p>De achterkant 6</p> <p>De voorkant 4</p> <p>Genre 2</p> <p>Samenvatting 1</p> <p>Aantal blz. 1</p>	<p>Samenvatting 1</p> <p>Aantal blz. 5</p> <p>Spanning 3</p> <p>Over dieren 1</p> <p>Voorkant 5</p> <p>Achterkant 5</p> <p>Veel actiescènes 1</p> <p>Titel 1</p> <p>Beoordeling van andere mensen 1</p>
9. Aantal blz. bepalend voor je keuze?	<p>Ja 4</p> <p>Nee 4</p> <p>Soms 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - hangt ervan af hoeveel tijd ik heb 1 - hoe boeiend het boek is - meer dan 250 is teveel 	<p>Ja 7</p> <p>Nee 3</p> <p>Soms 6</p> <ul style="list-style-type: none"> - moet niet veel teveel zijn 1 - als het over dieren gaat maakt niet uit 1 - bij leuk boek maakt niet uit 2 - als boek niet te moeilijk is maakt niet uit 1 - hangt ervan af hoeveel tijd ik heb 1
10. Houd je van lezen? Waarom wel/niet?	<p>Ja 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - als het leuk boek is 2 - wordt in verhaal meegenomen 1 <p>nee 5</p> <ul style="list-style-type: none"> - saai 1 - duurt te lang 1 - moeite om te beginnen 1 - doe liever iets met vrienden 1 - films zijn leuker 1 <p>Soms 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - als ik er tijd voor heb 1 - als ik bezig ben wel 1 	<p>Ja 2</p> <ul style="list-style-type: none"> - als het leuk boek is <p>Nee 12</p> <ul style="list-style-type: none"> - geen tijd voor 5 - tijdverspilling 2 - saai 2 - liever op ipad/psp 1 - ik lees boek nooit uit 1 - doe liever andere dingen 2 <p>Soms 1</p> <ul style="list-style-type: none"> - zo af en toe wel leuk 1

Klassen	1 Soort boeken	2 Voorkeur schrijver	4 Aan te raden boek	5 Waarom raad je een boek aan	6 Welk boek 2x	7 Welke film van een boek	8 Wat is bepalend voor boek keuze	9 Aantal bladzijde n bepalend	10 Houd je wel Of niet van lezen
1Basis klas 3 meisjes	Carry Slee 1 Francine Oomen 1 De zee in je ogen 1 Meiden boeken 3 Liefde 6 Makkelijke 1 Thriller 1 Zielige 1 Spannende 4 Oorlogswinte r 1 Spijt 1 Razend 1 Waar gebeurde 1 Paarden 1 De geheimen van Patricia 1	Carry Slee 5 Francine Oomen 2 Allemaal 1 Hans Mijnders 2 Anke de Vries 1 Geen 2 Jan Terlouw 1 Laura Brooke 1 Ben zo terug 1	Narnia 1 De jongen in de gestreepte pyjama 1 Carry Slee Spijt 2 Julia's zus 2 Dodelijk verliefd 2 Kind van Verzoening 1 Radeloos 1 De wereld van beer Lichthart 1 De geheimen van Patricia 1	Het is mooi 11 Leerzaam 2 Rakend 1 Het kan echt zijn 2 Spannend 2 Duidelijk 1 Leuk 1 De geheimen van Patricia 1	Eiland aan de horizon 1 Pieker prinses 1 Afblijven 1 Hoe overleef ik 1 Julia's zus 1 Blauwe plekken 1 Geen 4 Spijt 1 Neline en haar hamster 2 Ja Maria 1	Narnia 1 Afblijven 4 Lover of loser 2 Radeloos 1 Razend 1 Oorlogswinte r 2 Loverboys 1 Flicka 1 Carry Slee 1 De jongen in de gestreepte pyjama 2 Hoe overleef ik 1 Anne Frank 1	Spannend 2 Leuk 4 De schrijver 1 De achterkant 1 De voorkant 5 Waar het over gaat 3 Interesse 1 Of het waar gebeurd is 1 Uitdaging 1 Niet te dik 1 Grote letters 1	Ja 3 Nee 6 Beetje 10	Nee 5 Ja 3 Tijd vulle n 2 Soms 4
Klassen	1 Soort boeken	2 Voorkeur schrijver	4 Aan te raden boek	5 Waarom raad je een boek aan	6 Welk boek 2x	7 Welke film van een boek	8 Wat is bepalend voor boek keuze	9 Aantal bladzijde n bepalend	10 Houd je wel Of niet van lezen
2 Basis en kader klas 3 jongen s	Oorlog 1 Tweestrijd 1 Thrillers 1 Fantasie 1 Romans 2 Actie 1	Geen 1 Carry Slee2 Cees Pols 1 Kazie Kings Buzzy 1 Hans Mijnders 1 Jacques Vriens 1	Indië in de tweede wo 1 Tweestrijd 1 De Boomgaard 1 Spijt 1	Spannend 2 Geschiedeni s 1 Mooi 2 Liefde 1 Actueel en reëel 1	Nee 2 Tweestrijd 1	Dik Trom 1 Hoe overleef ik mezelf 1 De jongen in de gestreepte pyjama 1 Kameleon 1 Lover of loser 1 Radeloos 1 Afblijven 1	Spanning 1 Makkelijk 1 Leuk 1 Christelijk 1 Voor- en achterkant 1 Of het pakkend is 1	Nee 2 Soms 1 Ja 2	Soms 1 Nee 2 Ja 2
Klassen	1 Soort boeken	2 Voorkeur schrijver	4 Aan te raden boek	5 Waarom raad je een boek aan	6 Welk boek 2x	7 Welke film van een boek	8 Wat is bepalend voor boek keuze	9 Aantal bladzijde n bepalend	10 Houd je wel Of niet van lezen
3Kader klas 3 meisjes	Real life 2=3 Spannende 3 Van alles 3 Noa 1 Maaike en Domino 1 Dubbel en	Hanneke van der Steeg 4 Marion Schalk 2 Gerda Ronhaar 1	Eerste zomer vol geheimen 1 Babs 1 De witte kiezel 1	Leuk meidenboek 2 Voor klasgenoten die van real life houden	Eerste zomer vol geheimen 1 Radeloos 1 Margreet	Radeloos 5 afblijven 8 Hoe overleef ik 2 De jongen in de gestreepte pyjama 2	Titel, 2 voorkant 4 achterkant 7 Geen vloeken 1 Mijn	Ja 9 Nee 8 Soms 6	Soms 8 Ja 11 Nee 4

dwars 1	Carry slee	Pijnstillers	3	1		smaak 1
Romans 4	12	1	Voor	Tweestrijd	1	Spannend
Circus 1	Hans	Margreet 1	leerlingen	1	6	6
Spijt 1	Mijnders 3	Littekens 1	die ook te	Gepest 1	Oorlogswinte	Leuk 7
Chantage 1	Van der Uil	Dubbel en	maken	Verzwege	r 1	Realistisch
Geen keus 1	1	dwars 1	hebben met	n verleden	Haar naam	1
Jeugd 2	Van alles 2	Lief en	een zieke	1	was Sarah 2	Meiden 2
Liefde 5	Jannie de	leed 1	moeder 1	Noa 1	Kameleon 1	Liefde 2
Paarden 1	Vlugt 1	Gepest 1	Mooi 5	Zet door 1	Razend 2	Interessan
Meiden 3	Suzanne	Geen keus	Emotioneel	Noa kan	Spijt 2	t 2
Fantasie 1	Wilpennin	1	1	niet	Kruistocht in	
Vriendschap	g 1	Dodelijk	Spannend 3	anders 1	spijkerbroek	
1	Karen	verliefd 1	Grappig 1	E-mail	1	
	Kingsburg	Radeloos 1	Leuk 7	voor Lumir		
	1	Noa kan	Zielig 4	1		
		niet anders	Avontuurlijk	Volbloed:		
		1	1	Wonder 1		
		Carry Slee	Jeugd 1	Laura's		
		2	Vriendschap	litteken 1		
		E-mail voor	1	Tessa's		
		Lumir 1	Liefde 1	huis 1		
		Elke	Interessant			
		nieuwe	1			
		morgen 1	Vrolijk 1			
		Patatje				
		oorlog				
		Afblijven 1				
		Duiventil				
		serie 1				
		Bloemen				
		op de				
		rotsen 1				
		Zomer vol				
		geheimen				
		1				
		Meiden				
		van 100%				
		1				
		Spijt 2				
		Mijn				
		allerliefste				
		vijand 1				
		Bibi				
		boeken 1				
		Eerste kus				

3 Volgorde genres	3 Volgorde Genres B3 meiden	3 Volgorde Genres B en K3 jongens	3 Volgorde genres Kader 3 meiden	3 Volgorde genres	3 Volgorde genres	3 Volgorde genres	3 Volgorde genres	3 Volgorde genres
1 liefde	2 2 3 1 5 1 1 1 1 1 5 1 3 Gemiddeld 2	7 8 2 3 6 Gemiddeld 5,2	1 3 1 2 4 2 3 2 1 4 1 3 2 1 3 3 1 1 2 1 4 2 2 Gemiddelde 2,1					
2 thriller	3 1 2 5 4 2 2 9 5 5 6 6 9 Gemiddeld 4,5	1 1 5 7 1 Gemiddeld 3	9 7 9 3 1 6 2 7 9 9 6 5 5 6 8 7 3 8 1 4 7 5 9 Gemiddelde 5,9					
3 geschiedenis	7 7 8 7 7 9 8 6 9 7 7 9 7 Gemiddeld 7,5	4 7 9 4 2 Gemiddeld 5,2	8 4 6 9 8 9 5 6 8 6 8 9 7 7 5 8 9 9 9 8 9 8 6 Gemiddelde 7,4					
4 meiden	1 6 1 2 3 4 3 2 2 1 4 2 Gemiddeld 2,5	8 9 1 9 8 Gemiddeld 7	2 1 5 1 7 1 1 3 2 1 2 1 1 2 6 4 2 4 4 5 2 3 3 Gemiddelde 2,7					
5 Spanning en avontuur	5 3 4 4 2 5 5 3 2 4 2 2 1 Gemiddeld 3,2	3 5 3 8 5 Gemiddeld 4,8	4 2 2 4 5 4 6 1 4 3 3 4 3 5 4 4 6 6 2 3 7 1 5 Gemiddelde 3,8					
6 oorlog	8 5 9 6 6 7 7 7 6 9 3 5 8 Gemiddeld 6,6	2 6 4 1 7 Gemiddeld 4	7 8 8 6 2 8 7 4 6 8 7 7 8 4 2 5 8 7 7 9 8 7 7 Gemiddelde 6,5					
7 Real life	6 4 5 3 1 3 4 1 3 6 4 3 6 Gemiddeld 3,7	6 2 6 5 3 Gemiddeld 4,4	3 5 3 5 3 3 4 5 5 5 4 2 4 3 1 1 4 3 5 6 5 1 1 Gemiddelde 3,5					
8 fantasie	4 8 6 8 8 6 6 5 7 3 8 7 4 Gemiddeld 6,1	5 3 7 2 9 Gemiddeld 6,5	5 6 4 7 9 5 9 8 3 2 5 6 6 8 7 2 5 5 6 3 6 6 4 Gemiddelde 6,5					
9 sf	9 9 7 9 9 8 9 8 8 8 9 8 5 Gemiddeld 8,1	9 4 8 6 4 Gemiddeld 6,2	6 9 7 8 6 7 8 9 7 7 9 8 9 9 9 9 7 6 8 2 3 9 8 Gemiddelde 7,3					
Top 5	Liefde Meiden Spanning en avontuur Real life thriller	Thriller Oorlog Real life Spanning en avontuur Liefde en geschiedenis	Liefde Meiden Real life Spanning en avontuur Thriller					

